

nous horitzons

Número 40 — Febrer de 1978

L'ocasió perduda de Jorge Semprún

Constitució i lluita pel socialisme

Terrorisme i democràcia

Política territorial per a Catalunya

L'aliança de les forces del treball i la cultura

Director periodista:	Andreu Claret
Director responsable:	Joaquim Sempere
Consell de redacció:	Roser Argemí Francesc de Carreras Andreu Claret Joan Gay Jordi Guix Antoni Lucchetti Ignasi Riera Joaquim Sempere Laura Tremosa Francesc Vallverdú
Consell assessor:	Pere Ardiaca Ricard Boix Maria Dolors Calvet Alfons C. Comín Xavier Folch Josep Lluís López Bulla Joan Ramos Camarero Rafael Ribó Enric Solé Jordi Solé Tura
Secretari de redacció:	R. Bru
Disseny:	Loni Geest i Tone Hoverstad
Edita:	Catalana de Publicacions Reunides, S. A.
Redacció i administració:	Vallespir, 171 - Barcelona-14 Tels. 250 66 43 i 230 60 43
Producció:	Fotografia Industrial Rodríguez Gran Vial, 9 Montornés del Vallès (Barcelona)
Preu de l'exemplar:	75 ptes.
Subscripció per 12 números:	900 ptes.
Publicació mensual	

nous horitzons

Número 40. Febrer de 1978

L'ocasió perduda de Jorge Semprún
La Redacció de N.H.
Pàg. 2

La constitució i la lluita pel socialisme
Jordi Solé Tura
Pàg. 7

Sobre terrorisme i democràcia
Joaquim Sempere
Pàg. 17

Objectius per a una nova política territorial per a Catalunya
Marçal Tarragó
Pàg. 27

Atur i crisi de civilització
Ignasi Riera
Pàg. 40

A propòsit de l'aliança de les forces del treball i de la cultura
Ramon Espasa i Oliver
Pàg. 47

DEBATS

Una altra nota sobre autogestió
Josep Edo
Pàg. 55

DOCUMENTS

Davant la detenció d'Albert Boadella: crida per la llibertat d'expressió
Pàg. 61

LLIBRES

La plusvalía
Enrique Velasco
Pàg. 63

Crítica de la divisió del treball
Presentat per André Gorz
Pàg. 63

L'ocasió perduda de Jorge Semprún

L'Autobiografía de Federico Sánchez és una ocasió perduda per al seu autor. Una ocasió perduda de l'inici d'una revisió de la història del comunisme espanyol. El mateix autor anuncia a les primeres planes que «el tema de las relaciones del intelectual con el partido y, más ampliamente, con el movimiento obrero en general, es uno de los temas fundamentales de este intento de reflexión autobiográfica». Però el tema no hi apareix objectivat i racionalitzat, dintre d'un propòsit d'entendre el passat i el present, sinó tot el contrari: tractat amb un subjectivisme desorbitat, que invalida moltes afirmacions de detall, falseja la visió de conjunt i sona com a explosió individualista de ressentiment destructiu.

El ressentiment pot ser fecund, perquè posa en acció un conjunt d'energies personals amb vehemència. Però només a condició de sublimar-se, de depurar-se. Només reelaborat pot donar origen a una obra que valgui la pena. Semprún tenia a les mans els materials d'un gran llibre. Ell ha viscut des de dintre i des d'una posició privilegiada, d'observador i protagonista alhora, una aventura èpica, feta de resistència al nazi-feixisme, de lluita per la llibertat i el socialisme; ha viscut des d'una posició privilegiada del moviment comunista el procés contradictori i complex de la destalinització; ha viscut tragèdies insondables, com el camp de Buchenwald, moments d'eufòria i esperança, com la derrota militar del hitlerisme, moments de lluita sorda però esperançada i moments de desencant i frustració, com els que han vingut més tard.

Però Semprún ens ha decebut. De tot això, no n'ha tret una gran obra, tot i haver demostrat anteriorment que és un escriptor de qualitat i un esperit imaginatiu. Ha caigut en el parany de la petita venjança mesquina, de l'odi obsessiu per Carrillo, de l'autojustificació ressentida, de la miserable vanitat personal.

Semprún parla constantment com a marxista. Però el conjunt del seu llibre resulta un libel anticomunista. Com ha dit en Javier Pradera a Por Favor, amb un conjunt de veritats

parcials o mitges veritats Semprún reconstrueix una imatge falsa de la trajectòria del comunisme a l'Estat espanyol. No es tracta que sigui falsa la crítica del subjectivisme i d'aspectes de l'estratègia del PCE (i del PSUC) tan decisius com la consigna de Vaga General Pacífica. Aquí hi ha matèria real per a un debat de primera importància, i les opinions de Semprún no són en absolut menyspreables. Del que es tracta és que aquesta crítica apareix com un balanç de l'activitat comunista sota la dictadura, activitat que queda totalment desvaloritzada i reduïda al no-res. Que els comunistes han tingut un paper important, a voltes decisiu, en la reconstrucció del moviment obrer, en el sorgiment i auge d'un moviment universitari i intel·lectual, en la preparació d'un nou clima civil, en el ressorgiment nacional de Catalunya i en el de les reivindicacions autonòmiques arreu de l'Estat, de tot això, res. La reconciliació nacional? Esdevé una idea de la qual ell, Jorge Semprún, és pioner: «quede como pequeño dato para la historia que es éste el primer documento clandestino (es tracta d'una crida d'ASU d'abril de 1956 redactada per Semprún) en que apunta la idea de la reconciliación: luego tan manoseada». ¿El paper del PSUC en la reinaxença catalana? El caràcter nacional del PSUC? Una ficció que cal reforçar a cop de trucs semàntics: «...Gregorio, mejor dicho, Gregori, como ahora suele llamarse, tal vez para reforzar, semánticamente, el carácter nacional del PSUC» (p. 187). Els exemples podrien multiplicar-se.

És sorprenent que Semprún, que havia llegit Hegel i Marx, que havia escrit de filosofia marxista, pugui avui exposar fets i realitats del tot desvinculats del seu marc. No és una de les primeres coses que s'aprén de la dialèctica el lligam entre les parts i el tot? Per al lector del llibre no hi ha ni les grandeses del partit comunista ni les febleses de la resta de l'oposició antifrancista: només hi ha els errors estratègics, els vicis intel·lectuals i personals dels dirigents comunistes. Per al lector del llibre no hi ha els crims i els desastres causats al país per la dictadura; hi ha, en canvi, «los sangrientos secretos miserables» que «Carrillo encarna» (p. 37), «los secretos de mierda y sangre del partido» (p. 39). La dialèctica deixa el pas al maniqueisme, a una pintura inversemblant de bons i dolents, a una obra d'anticomunisme típic, del tipus «Yo escogí la libertad».

Crítica el subjectivisme, però ho fa amb un subjectivisme extrem, que li treu la força de convicció. Crítica, per exem-

ple, la «desmemoria» dels comunistes que no volen recordar els «rèprobes» expulsats del partit. Però fa exhibició d'una «desmemoria» tan barroera com la que critica quan s'absté d'esmentar diversos personatges que ell va tractar i amb qui va col·laborar. El cas més flagrant és el de Manuel Sacristán, que no hi és esmentat ni una sola vegada. ¿No és això «desmemoria»? I desmemòria ben interessada, per no se sap quina obscura raó.

Critica l'estalinisme, però usa el tipus de procediment acusatori propi de l'estalinisme, consistent a donar alguna dada, algunes valoracions pejoratives i algun indicatiu de culpabilitat, induint tot seguit el lector a completar el raonament. Es tracta de la creació de la imatge del «dolent» i, a partir d'aquí, la inferència per pures analogies plenes de càrrega emotiva.

Critica l'esperit religiós que s'infon en el partit, però ell mateix raona d'una manera mística quan parla del partit. Si per al militant simple, amb la fe del carboner, el partit és Déu, la font de tot el Bé, per a Semprún el partit és Lucifer, la font de tot el Mal. Només així s'explica l'obsessió amb què situa el partit al centre de tot. Només així s'explica que no hi hagi franquisme, ni altres grups d'oposició, sinó solament el partit, «Deus ex machina» que carrega amb totes les frustracions i tots els fracassos, individuals i col·lectius. La pròpia unilateralitat obsessiva amb què critica i destrueix la imatge del partit, ¿no és producte del desengany de qui ha cregut en l'omnipotència divina del partit? En cap moment no trobem cap intent racional d'entendre les raons i la relativitat històrica de la mística comunista.

Però, per què seguir? No ens proposem aquí de fer una anàlisi exhaustiva del llibre, de les acusacions gravíssimes que formula, sense proves (fent, per exemple, responsables indirectes de la mort de Grimau en Santiago Carrillo i altres dirigents del PCE, a la pàgina 195), de la vanitat amb què va articulant els fets a fi d'aparèixer sota la llum més favorable.

Crida l'atenció que Semprún s'hagi llençat a una operació de la qual ell havia de tenir plena consciència que seria un factor massiu de propaganda anticomunista en un moment difícil per al partit comunista, però també per a la democràcia i per a l'esquerra en el seu conjunt. I per al clima de convivència civil (ell, que s'atribueix el mèrit de la idea de Reconciliació, sembla ara no donar-li cap importància).

Pel que fa a la història, no pretenem amb aquest judici sobre el llibre de Semprún inhibir-nos de la necessària revisió crítica del nostre passat. Estem disposats a reconèixer els errors passats, a assumir-los, a rectificar. I necessitem fer-ho si volem esdevenir realment al nostre país una força de renovació no sols política i social, sinó també moral. És una qüestió de coherència ètica i política.

I no pretenem a cap exclusivisme, excloent de la revisió d'aquest passat els qui no militen a les nostres files. S'ha acabat el temps de la barrera metafísica entre militants i no militants, com si la veritat depengués del fet de pertànyer al partit-Església. En el curs de la campanya de premsa desfermada contra els comunistes amb motiu del llibre de Semprún, dos antics militants, expulsats en diferents ocasions del PCE, han donat un exemple de dignitat: Javier Pradera i Fernando Claudín. El seu judici, la seva experiència en el partit, independentment de si ara estem o no d'acord políticament, han de ser testimoni inestimable per refer el més objectivament possible la història. El testimoni de Semprún, en canvi, a causa de la seva càrrega de ressentiment subjectivista, serà molt poc útil. Serà poc útil fins i tot al moment d'establir les possibles injustícies comeses contra ell amb motiu de la seva expulsió.

El rellotge de Jorge Semprún, a més a més, s'ha aturat el 1964. L'evolució ulterior, per a ell, no existeix. O només existeix per demostrar que Semprún tenia raó i que els fets han confirmat les seves previsions. La veritat, en canvi, és que el PCE i el PSUC han evolucionat. Amb incongruències i vicis no superats, però han evolucionat. S'han desbloquejat els mecanismes mentals que mantenien l'elaboració política dels comunistes supeditada a models obsolets i exòtics. S'ha fet un esforç no menyspreable per comprendre les peculiaritats de la societat espanyola i l'evolució del món. Amb insuficiències, amb excés de pragmatisme o de subjectivisme —els processos col·lectius es fan no sempre com es vol, sinó com es pot—, però s'ha avançat. I s'ha fet enmig de dificultats enormes; primer les derivades de la dictadura; després les derivades de l'hostilitat convergent de les altres forces polítiques. Com s'ha indicat, la dreta espanyola, que conserva tot el poder, tota la riquesa i els instruments més poderosos per influir sobre l'opinió pública, vol arrabassar als comunistes la sola font de la seva força: la dignitat. La dignitat de no haver-se doblegat davant del franquisme i de no

abandonar l'ideal socialista. Una dignitat no sense clarobs-curs, però amb un balanç globalment positiu.

Semprún, amb el seu llibel autobiogràfic, fa un favor inestimable a les forces anticomunistes, aportant un testimoni unilateral realment útil per aquesta operació.

El llibre de Semprún està servint, a més a més, de púdica cortina de fum darrera de la qual s'oculten les vergonyes polítiques i morals de tants i tants que fan com aquell lladre que, per millor desviar l'atenció de la gent, crida: «Al lladre! Al lladre!», mentre fuig tot corrent (sense que ningú, d'altra banda, el persegueixi pel seu robatori). Com és que en Semprún no protesta contra aquest ús de la seva obra?

No demanem ni a Semprún ni a ningú que accepti de ser un màrtir callat i pacient. Si és víctima, és perfectament just que ho denunciï. Però hi ha moltes maneres de fer-ho. Ell ha escollit la pitjor.

La Redacció de NOUS HORIZONS

RECTIFICACIÓ

L'article «El IV Congrés del PSUC i la seva relació amb els congressos anteriors», de G. López Raimundo, publicat en el núm. 38 de NOUS HORIZONS (desembre 1977), conté dues errates:

- pàg. 5, ratlla 30, on diu: «cap a mitjan novembre de 1939», ha de dir: «l'any 1939»;
- pàg. 6, ratlla 7, on diu: «1941», ha de dir: «1942».

La constitució i la lluita pel socialisme

Jordi Solé Tura

La correlació de forces a l'actual període constituent

Quan els constituents de Càdis van iniciar la seva tasca el 1810, el país estava ocupat per les tropes franceses i la monarquia absoluta s'havia enfonsat, deixant un buit polític total. Les energies soterrades del poble espanyol s'expressaven de manera contradictòria en la guerra en contra del francès, però en canvi tenien una vitalitat tan enorme que totes les esperances de renovació política i social semblaven realitzables.

Els constituents de 1869 havien enderrocant la dinastia borbònica l'any abans i es trobaven sota la pressió d'un moviment popular que cada cop era més difícil de controlar. La Gloriosa havia desencadenat un ample moviment democràtic. La monarquia borbònica s'havia enfonsat i una altra vegada el país es trobava amb un buit polític que calia emplenar.

Els constituents de 1931 també havien d'omplir el buit deixat pel ràpid enfonsament de la monarquia i la proclamació pacífica de la República. Era una possibilitat democràtica molt gran, però calia institucionalitzar-la de dalt a baix.

Els tres grans moments constituents de signe democràtic de la nostra història contemporània tenen, doncs, en comú una situació de buit institucional, un esfondrament radical del poder dinàstic, una ràpida irrupció de sectors importants del poble a l'escena política, una crisi militar i una correlació de forces favorable als grups de major voluntat transformadora radical.

El període constituent obert a la mort del general Franco i després de les eleccions del 15 de juny també és de signe democràtic. Però les circumstàncies polítiques i la corre-

lació de forces tenen molt poca relació amb les situacions constituents esmentades abans.

El sistema franquista no s'ha esfonsat totalment ni ha deixat un buit polític radical. S'ha enfonsat parcialment i d'una manera desigual. És cert que algunes de les seves institucions específiques han periclitat. Però els aparells fonamentals de l'Estat franquista o bé subsisteixen íntegrament o bé han experimentat canvis parcials, amb una introducció d'elements democràtics que encara són insuficients per modificar el seu funcionament global.

El franquisme no ha desaparegut com a resultat de cap conflicte bèl·lic intern o internacional. Ha desaparegut a causa d'una llarga i complexa pressió civil, en la qual el moviment de les masses populars ha estat l'element decisiu, però en la qual han confluït també factors superestructurals del mateix franquisme i elements d'una crisi econòmica profunda.

El franquisme ha desaparegut per raons internes. El factor principal de la seva crisi ha estat la pressió d'un moviment obrer i popular que, tot i els grans obstacles imposats per la dictadura, ha estat capaç de refer una bona part de la seva força organitzativa i de recompondre una part substancial dels quadres polítics i sindicals que el franquisme va destruir violentament. Només d'aquesta manera s'explica que a les zones del país amb més vitalitat política i econòmica, els partits obrers i populars obtinguessin de fet la majoria a les eleccions del 15 de juny, a pesar de les grans limitacions amb què van acudir a la contesa electoral.

L'altre factor ha estat l'impacte de la crisi econòmica. Una crisi en què han confluït els efectes de la crisi mundial del capitalisme i l'esgotament del model d'acumulació imposat pel franquisme, model que es pot qualificar ben bé d'«acumulació monopolista salvatge».

Des del punt de vista polític ens trobem, doncs, amb un moviment obrer i popular en el camí d'organitzar-se com a autèntic moviment de masses, és a dir, en ple procés de trànsit d'una lluita àmplia però protagonitzada per avantguardes cap a una organització de grans masses en el terreny polític i sindical.

Formes de lluita que eren vàlides fins fa uns mesos ja no ho són, i a més tampoc no s'han creat les condicions político-organitzatives per abordar plenament les formes noves. Sectors que havien estat protagonistes privilegiats de la llui-

ta democràtica sota el franquisme han deixat de ser-ho, com s'esdevé amb els estudiants. La intel·lectualitat anti-feixista busca una identitat nova. Els partits polítics sortits de la clandestinitat han d'enfrontar-se amb rapidesa amb el repte de les exigències tàctiques i organitzatives noves. Les organitzacions de lluita sindical han d'abordar en unes condicions totalment diferents el problema de la creació d'una gran organització sindical unitària i democràtica. El moviment obrer i popular, factor principal de la crisi del franquisme, es troba doncs en un moment de transició complexa. La seva força és indubtable, però no posseeix encara tots els instruments per expressar-la. Per una altra banda, la burgesia monopolista continua controlant els seus ressorts econòmics fonamentals, però es troba políticament desorientada per la desaparició del sistema polític en el qual s'ha bellugat aquests quaranta anys i encara no està segura d'haver trobat un recanvi sòlid. No se sent plenament representada per cap dels partits que diuen que la representen —UCD, AP, etc.— però tampoc gosa distanciar-se'n i llançar-se per una via pròpia, que per ara està plena d'incògnites.

La petita i mitjana burgesia, amb unes diferències i contradiccions internes molt grans, està angoixada per la seva manca de perspectiva i per la seva manca d'instruments organitzatius. En aquests sectors hi ha totes les possibilitats: des d'una exasperació radical fins a una exasperació reaccionària.

Al bell mig de totes aquestes contradiccions de classe, i amb el teló de fons d'una crisi econòmica d'unes proporcions molt greus que no deixa temps ni espai per mirar les coses amb calma, el moviment obrer i popular ha estat capaç de provocar la crisi del franquisme, però no d'enfonsar-lo totalment.

Per això la crisi de la dictadura s'ha produït, com deia abans, d'una manera desigual. Les eleccions del 15 de juny han estat, parlant clarament, un tascó democràtic en un conjunt d'aparells i institucions que continuen essent els d'abans, pel que fa a la seva estructura i a la seva direcció.

D'aquí ve la feblesa relativa de les Corts com a instrument de democratització; d'aquí ve també la feblesa relativa del sistema de partits polítics. Alguns estan en plena formació; d'altres en plena adaptació a les noves circumstàncies de la batalla política.

En aquestes condicions, una part de la classe franquista

que governa ha tingut una capacitat de maniobra superior a la d'altres classes governants dictatorials que s'han trobat amb l'enfonsament sobtat i total de les seves dictadures respectives. És cert que quan va culminar la crisi del franquisme aquesta classe governant es va dividir i una part va quedar ancorada a l'immobilisme més tancat, i va ésser escombrada per les eleccions. Però una altra part va saber adaptar-se a les circumstàncies noves i, aguantant-se en els aparells del franquisme que romanien més incòlumes, va ser capaç fins i tot de dirigir una part del canvi polític.

Finalment, si en els períodes constituents anteriors de signe democràtic s'havia produït un buit institucional per l'esfondrament de la monarquia, ara abordem un període constituent nou amb una monarquia posada en marxa des de la dictadura però que ha pogut maniobrar per desempallegar-se del seu origen i ha pogut inscriure's també en el procés de canvi polític. No hi ha, doncs, una situació de buit constitucional.

El procés constituent actual ha d'obrir-se camí, per tant, entre aquest conglomerat desigual de forces i d'institucions. El que és nou se sobreposa a allò que és vell d'una manera contradictòria. En alguns casos allò nou omple un buit real. En uns altres ha de provocar encara aquest buit per tal de poder-se manifestar plenament. I en d'altres, finalment, la iniciativa encara correspon a les institucions i als homes del passat. Tot això, insisteixo, enmig d'una crisi econòmica molt greu que no permet respirs ni treves.

En síntesi, aquestes són les línies de fons del procés constituent actual. Però hi ha més coses, encara. El franquisme no ha estat, com pretenien els seus propagandistes, un «Estat nou». El franquisme no ha inventat pas el sistema d'aparells i institucions estatals amb els quals ens trobem avui sinó que ha portat a les seves darreres conseqüències autoritàries, burocràtiques, centralistes i, en definitiva, antidemocràtiques, els principis, les mentalitats i les formes de fer que han presidit la formació històrica dels aparells i institucions que constitueixen l'Estat espanyol contemporani.

D'aquesta manera, quan desapareix la crosta pròpiament franquista, trobem un sistema d'aparells i institucions que no venen d'ara i que no van nèixer el 1939. Per dir-ho amb més justesa, el franquisme va sobreposar a aquests aparells i institucions uns altres de nou encuny (com el *Movimiento* i el sindicalisme vertical), va modificar en part la composició

de la classe governant amb la introducció de personal nou, però va accentuar i dur a les seves conseqüències últimes els aspectes antidemocràtics que ja existien.

Per això, si volem que el procés constituent actual culmini en la institucionalització d'un sistema democràtic vertader, ens hem de plantejar i resoldre dos tipus de tasques importants:

1. Acabar de desmantellar els aparells i les institucions pròpiament franquistes.

2. Emprendre la reforma democràtica en profunditat de tots els aparells i institucions franquistes.

Plantejar-se només la primera tasca seria, de fet, quedar-nos a la superfície del problema. Però plantejar-se les dues alhora, voler resoldre tots els problemes plantejats —que són enormes— al mateix temps, amb la correlació de forces actual, seria, segurament, caure en la inoperància.

Es tracta d'incidir en les contradiccions actuals per resoldre fins al fons la primera tasca, emprendre des d'ara mateix la segona, tenint en compte el caràcter desigual de la crisi dels diversos aparells i institucions i crear les bases per continuar avançant en aquest procés de democratització dins unes regles de joc que consolidin allò adquirit i que ens protegeixin enfront d'una possible anada cap endarrera. Aquesta és, exactament, la tasca constituent que ens incumbeix.

La política comunista i la Constitució

En aquesta situació, ¿quina és la política més avançada i més coherent per defensar els interessos dels treballadors i de totes les classes populars?

La política que ens hem plantejat els comunistes enfront del procés constituent parteix de l'anàlisi anterior i s'inscriu en la perspectiva programàtica del socialisme en la democràcia. En conseqüència, el primer objectiu nostre ha estat de contribuir a fer una Constitució que consolidi la precària democràcia actual i que permeti d'abordar amb èxit la doble tasca esmentada abans: acabar de desmantellar el franquisme i realitzar la reforma democràtica dels aparells de l'Estat.

Desmantellar el franquisme i reformar democràticament

els aparells de l'Estat són dues premisses indispensables en la perspectiva estratègica definida pel PCE i pel PSUC. El socialisme en la democràcia i la revolució de la majoria impliquen la conquesta d'una autèntica democràcia formal i la possibilitat que dins d'aquesta democràcia es pugui avançar, amb la mobilització activa de la majoria, cap a canvis socials econòmics i polítics en profunditat que configurin allò que en els nostres programes anomenem la democràcia política i social. Aquesta és la via que va cap al socialisme que nosaltres preveiem.

Consolidar la precària democràcia actual és, doncs, una tasca tonamental. I li hem subordinat qüestions que, tot i ser importants, podrien establir línies divisòries que avui encara no són principals.

Entre aquestes qüestions hi ha la relativa a la forma de govern; és a dir, la qüestió de monarquia o república.

En condicions normals aquest és un tema que té tendència a perdre transcendència. Al nostre país encara no és així perquè la monarquia actual prové directament del franquisme i no té cap altra legitimitat institucional que la que li va atorgar un sistema que avui ens proposem de superar definitivament.

Des del primer moment el grup parlamentari comunista va deixar ben clar que la qüestió política principal actualment rau en el dilema dictadura o democràcia, i que a aquest dilema cal subordinar l'altre, monarquia o república.

El que volem és decantar la balança definitivament cap a la democràcia i derrotar els partidaris del retorn a una o altra forma de dictadura. Això vol dir que la qüestió de la forma de govern no ha de decidir-se en funció d'ella mateixa, sinó en funció de com contribueix a consolidar la democràcia, o a l'inrevés, a desestabilitzar-la.

De cara a això cal valorar quina és la relació de la Corona amb el procés de democratització actual. I des del punt de vista estrictament constitucional cal posar l'accent en la relació dels poders, en les atribucions de cada un d'ells, en la regulació de les llibertats, en l'articulació d'un sistema d'autonomies molt ampli i, en general, en l'organització democràtica general del sistema estatal.

En definitiva, les principals forces polítiques fins ara hem operat amb un compromís tàcit de no plantejar com a prioritària la qüestió de la forma de govern en la mesura que la institució suprema de l'Estat ha afavorit —o almenys no ha

obstaculitzat— l'avenç cap a la democràcia. A més sabem que per la peculiaritat de la correlació de forces actual és fonamental aquesta adscripció a la causa democràtica no tan sols de la Corona sinó també d'altres forces que també procedeixen del franquisme. Ara cal que aquest compromís deixi de ser tàcit, ara cal que es concreti i es tradueixi en termes constitucionals, perquè l'aprovació de la Constitució per referèndum significarà també la legitimització de la forma de govern per mitjà del sufragi.

¿Quina ha de ser, doncs, la contrapartida per a la transformació del compromís tàcit en compromís explícit a nivell constitucional?

És indubtable que la primera condició ha de ser arribar a un acord substancial sobre les atribucions dels diversos òrgans de l'Estat i sobre el fons de poder que li correspon a cada un. En el cas concret de la Corona això vol dir definir les seves atribucions de forma que el sistema resultant no sigui una monarquia limitada, no sigui ni una monarquia constitucional, sinó una monarquia parlamentària en la qual el centre de gravetat del sistema se situï al Parlament i el monarca regni però no governi.

Juntament amb aquesta condició se n'han de complir d'altres. El nostre parer és que les principals són les següents:

1. Definició d'un àmbit de llibertats públiques ampli, obert i inequívocament democràtic. Aquestes llibertats, a més, no han de limitar-se a una mera declaració formal de principis generals, sinó que han de tenir garanties serioses i immediates d'exigibilitat enfront dels poders públics.

2. Definició d'uns principis econòmico-socials que permetin d'avançar cap a formes superiors d'organització social —i, en el nostre cas, cap al socialisme— dins el marc constitucional propi. Això farà possible la mobilització activa d'amplies majories al voltant d'aquests objectius i permetrà de convertir la Constitució en un text progressista, inscrit en la perspectiva mateixa del socialisme en la democràcia.

3. Establiment d'un sistema ampli i flexible d'autonomies per a les nacionalitats i regions que integren Espanya. Aquest és un altre punt capital. Si la Constitució permet de resoldre progressivament aquest problema, el nostre país

farà un salt molt gran cap a la democràcia autèntica. Superar el marc del centralisme burocràtic i assentar el sistema polític sobre les autonomies és una condició *sine qua non* per tal que al nostre país funcioni de veritat una democràcia avançada. No es tracta de resoldre únicament el problema de les nacionalitats històriques —Catalunya, Euskadi, Galícia—, sinó de refer tot el sistema estatal sobre la base de la descentralització i l'autogovern. D'aquesta manera s'avançarà cap a formes noves de democràcia de base i s'assegurarà una unitat nova dels pobles d'Espanya, infinitament més sòlida i creadora que la unitat fictícia imposada pel centralisme burocràtic.

4. Situar el centre de gravetat del sistema constitucional al Parlament i en general als òrgans sorgits del sufragi universal, potenciant al mateix temps la vida associativa a tots els nivells de la vida pública. Això significa d'oposar-se al predomini de l'Executiu i de l'Administració, tasca que no és gens fàcil en un país amb una estructura tan burocràtica i centralitzada com el nostre i en una època d'auge centralitzador imposat pel desenvolupament del capitalisme monopolista.

Si aquestes condicions —i d'altres de menor transcendència però igualment importants— s'acompleixen, la qüestió de monarquia o república de moment passa a un segon pla. I en canvi, si els partidaris de la monarquia, basant-se en els aparells encara incòlumes del franquisme i aprofitant la relació de forces conjuntural que els dona capacitat de maniobra, intenten imposar una monarquia autoritària, intenten retallar les llibertats, limitar o frustrar les autonomies, rebaixar el paper dels òrgans elegits, barrar el pas a qualsevol avenç cap a formes noves d'organització social dins el marc constitucional mateix, etc. pot esdevenir-se que els partits i grups representatius del moviment obrer i popular hagin de lliurar la batalla de la forma de govern tot seguit. Seria segurament una batalla que desfiguraria els problemes principals i que establiria una línia divisòria que no és la línia que avui està en el primer pla. La responsabilitat principal del fet que això s'esdevingui així concerneix, si de cas, a les forces explícitament monàrquiques.

Així, doncs, queda clar el sentit del procés constituent actual. Des del moment en què es va aconseguir que les Corts

sorgides del 15 de juny es convertissin en Corts constituents —victòria no tan petita si es té en compte la reticència dels grups de centre i de la dreta abans de les eleccions— l'actitud dels comunistes ha estat molt clara pel que fa a aquest punt.

Ara bé, aquesta tasca constituent s'aborda amb una correlació de forces no plenament favorable a la causa autènticament democràtica, com ja he intentant subratllar al començament. Per això el que és més probable és que la constitució resultant sigui una constitució contradictòria, amb aspectes francament avançats i d'altres endarrerits, amb conquestes democràtiques esperançadores i concessions al pasat descoratjadores.

L'experiència de la ponència encarregada d'elaborar l'avantprojecte de Constitució avala el que acabo de dir. La voluntat indubtable de consens que ha presidit la seva feina s'ha traduït en un elevat percentatge d'acords sobre qüestions amb un significat democràtic molt gran. Però, alhora, la correlació de forces existent a les Corts ha tingut un pes decisiu per inclinar la regulació de determinades institucions en un sentit poc democràtic. S'han limitat i taxat les facultats del Rei, però al mateix temps s'han obert unes portes perilloses per a una intervenció desmesurada de la corona en el joc de les forces polítiques. El centre de gravetat del sistema no se situa a les Corts sinó en el govern. Les autonomies es regulen amb flexibilitat, però al mateix temps amb unes limitacions i unes reticències centralistes que poden frustrar moltes de les conquestes formals. El sistema de llibertats públiques és ampli i renovador, però amb limitacions substancials en aspectes com el dret de sindicació i de vaga —per citar-ne només uns pocs— que poden causar deformacions greus de les llibertats democràtiques i bloquejar les seves possibilitats de desenrotllament.

Es tracta, en definitiva, d'un text que tradueix bastant aproximadament la correlació de forces actual. Fins i tot es pot dir que si es considera globalment és més avançat, té un contingut més democràtic, que el que correspondria al joc de forces en presència. A més, nosaltres volem que sigui un text que permeti modificar aquesta mateixa correlació en un sentit favorable al moviment obrer i popular, dins el context constitucional mateix, és a dir, dins les regles de joc generals establertes per la Constitució. Que això s'aconse-

gueixi o no és el punt que es ventilarà en el curs de la propera batalla política al voltant de la Constitució.

El resultat d'aquesta batalla dependrà de la intensitat amb què hi participin els diversos sectors de la societat. Seria erroni de veure-la com una mera contesa parlamentària o, encara pitjor, com una simple discussió tècnico-jurídica entre especialistes.

La dimensió parlamentària i la dimensió tècnico-jurídica seran, no cal dir-ho, fonamentals, importantíssimes. Però allò decisiu serà el fet que totes les classes de la societat facin de la Constitució una cosa pròpia i participin en la discussió dels grans temes constitucionals com a temes vius, directament sentits i compresos.

Això és especialment important per als partits que representem la classe obrera i les altres classes populars. Només una participació activa i creadora d'aquestes classes en el procés constituent, per mitjà de mil formes de discussió que s'insereixin en el debat pròpiament parlamentari, ens donarà la força necessària per resoldre en aquest sentit democràtic els problemes pendents i per consolidar les conquestes ja realitzades. Impulsar, organitzar i canalitzar aquesta participació ha de ser una de les nostres tasques fonamentals.

Sobre terrorisme i democràcia

Joaquim Sempere

L'increment del clima de violència en la vida pública és un fet inquietant, dintre i fora de les nostres fronteres, que els atemptats de la Scala i contra el matrimoni Viola han tornat a posar en un primer pla a casa nostra. Adopta formes molt variades: terrorisme polític d'un o altre signe, criminalitat i delinqüència amb motivacions diverses. En conjunt, però, és un fenomen amb una certa unitat interna i que té conseqüències polítiques. ¿Quines són aquestes conseqüències?

Primerament caldria establir una certa tipologia. No és el mateix el terrorisme de signe revolucionari que el de signe reaccionari, ni és el mateix el terrorisme polític que la criminalitat per motius estrictament econòmics. A països com els Estats Units i la República Federal Alemanya, on el poder del capitalisme està institucionalment i culturalment molt consolidat, es produeixen explosions polítiques violentes de petits sectors radicals que no troben altra forma de revolta que el terrorisme en unes societats summament bloquejades, on la perspectiva de canvi real és remota o inexistent. Aquest és el cas, per posar només els exemples més coneguts, del grup Baader-Meinhof a la RFA (sostinguts per una crítica marxista revolucionària que ateny un notable nivell teòric, com palesa l'activitat periodística del seu cervell més clar: Ulrike Meinhof) i dels grups nord-americans «Weathermen» i «Exèrcit Simbiòtic d'Alliberament», de fonaments teòrics més confusos i, fins i tot, pintorescs. També hi ha —o hi ha hagut— acció violenta de sectors oprimits i marginats, com els negres dels Estats Units, d'entre els quals va sorgir el moviment de les Panteres Negres. Sense comptar l'acció violenta de grups palestins i d'altres moviments d'alliberament nacional del Tercer Món actuant a les metròpolis imperialistes.

Molt diferent és el panorama en països com Itàlia o Espanya, on el terrorisme polític dominant és d'extrema dreta.

Es tracta de països on el capitalisme no està tan consolidat, on hi ha una esquerra important. En aquests països el terrorisme de dreta està en relació amb la incapacitat de l'estat i del conjunt del sistema social i polític per neutralitzar les forces del socialisme. La seva acció va destinada a frenar una democratització «excessiva» o un avenç de les forces d'esquerra cap al poder. El terrorisme d'esquerra d'aquests països o bé és un terrorisme residual nascut en una situació també bloquejada (la dictadura), que empenyia certs grups a accions desesperades i minoritàries, o és un terrorisme bastant fictici (com el cas del GRAPO), és a dir, un terrorisme molt infiltrat i manipulat per agents reaccionaris. La infiltració i manipulació per part de forces reaccionàries, d'altra banda, es produeix també en els grups de base social més real, en els grups més inequívocament antifeixistes. Precisa-ment una de les característiques del món dels petits grups violents i conspiratius, a causa del seu caràcter grupuscular i secret, a la seva manca de transparència democràtica, és que es converteixen en el teatre d'influències creuades i confuses.

Efectes involutius i desintegradors del terrorisme

Quins efectes socials i polítics té el terrorisme polític? Aquí també cal distingir. Als Estats Units i a la FRA el terrorisme ha servit de pretext per reforçar la involució política visible des de molts anys enrera, tendent a buidar de contingut democràtic les institucions, a desplaçar el centre de gravetat del parlament i de les instàncies representatives cap al poder executiu i militar, a concentrar el poder polític en poques mans.

Un cas il·lustratiu és el de la RFA. El 15 de maig de 1968 el Bundestag aprovava unes lleis d'excepció, que donaven al govern poders extraordinaris «en cas de guerra o de greu tensió interna». Un mes abans havia esclatat una bomba incendiària en uns magatzems de Frankfurt. El motiu sembla desproporcionat: ¿no caldria relacionar les lleis d'excepció més aviat amb la recrudescència de la lluita obrera i l'agitació estudiantil de l'any anterior? Des d'aleshores s'ha produït una escalada involutiva. El 1970 neix la «Rote Armee Fraktion», de Baader i Meinhof, i es creen cossos repressius

especials. El gener de 1972 Brandt firma un «decret contra els extremistes». L'hivern de 1975 el Bundestag aprova una llei que anteposa l'obligació de la fidelitat a la Constitució federal al dret de pertànyer a un partit, encara que sigui legal, per als membres de l'administració pública, l'exèrcit, la justícia i l'ensenyament. Es produeix una neteja, una depuració: és la famosa «Berufsverbot», exclusió de l'exercici professional, que ha provocat al país un clima de caça de bruixes. La jurisprudència sobre la matèria s'ha vingut enriquant amb noves limitacions de les garanties del ciutadà enfront de l'estat (per exemple, la «infidelitat» a la Constitució no ha de ser demostrada: n'hi ha prou amb la «sospita raonable»). Paral·lelament, es reforça la coordinació policíaca supranacional amb motiu de la proliferació de segrests d'avions i d'actes terroristes: el 1977 el govern francès provoca un ampli malestar en la magistratura francesa procedint a l'extradició de Klaus Croissant, reclamat per la justícia alemanya.

Una característica d'aquesta involució és que no es proposa un atac frontal contra les institucions democràtiques, a diferència del feixisme i nazisme anteriors a la segona guerra mundial. És una involució que conserva les institucions, tot buidant-les al màxim de contingut representatiu i democràtic, i que busca la màxima adhesió de masses. L'expressió més gràfica d'això és el foment de la delació. A la RFA ha vingut emetent-se un programa de ràdio-televisió a través del qual la policia convoca la gent a col·laborar en la recerca de delinqüents, proporcionant dades que puguin ajudar a les investigacions en curs, de les quals el públic és informat. El programa, segons sembla, té molta audiència. El sistema de la delació ha estat utilitzat en la persecució de la «Rote Armee Fraktion». A França, amb motiu del segrest del baró d'Empain, el ministre de justícia, Peyrefitte, i la patronal francesa han cridat el poble a col·laborar en la recerca dels segrestadors.

Als països del sud d'Europa esmentats, el terrorisme té efectes diferents, més confusos. El terrorisme blanc té una finalitat desintegradora del clima de convivència social, una finalitat desestabilitzadora, que justifiqui en un moment donat un cop d'estat, o un cop de força, que retorni a la dreta social, a través d'una intervenció militar, el poder polític absolut que sota una democràcia política les forces obreres i populars li disputen. De fet, en l'únic cas recent de cop d'estat reaccionari contra una democràcia parlamen-

tària, el de Xile, l'element desestabilitzador fonamental no va ser la violència armada d'uns petits grups terroristes, sinó una vasta conspiració oberta contra el govern en la qual van convergir la rebel·lió de diversos aparells de l'estat (dreta parlamentària, magistratura, part de l'exèrcit, etc.) i la pressió social al carrer de certs sectors de la població, amb l'imperialisme ianqui atiant el foc i iniciant un boicot financer i comercial al país. La violència minoritària, doncs, no és necessàriament el principal factor desencadenant de cops d'estat. En canvi, el terrorisme blanc té uns primers efectes positius per a la classe dominant: li dóna pretextos per reforçar els mecanismes repressius de l'estat. Com han dit recentment uns portaveus de Justícia Democràtica a «El País» (2-2-78): «la campanya que s'esdevé en aquest país per destacar el que s'anomena *l'escalada de la violència* sembla preparada per retardar la reforma proposada i per donar un poder més gran a les institucions que ja en tenen». A Itàlia, malgrat el pes de l'esquerra, s'adoptava el 1975 la llei Reale, que autoritzava la policia a disparar amb més llibertat que abans. Amb la justificació del combat antiterrorista, es reforcen els aparells decisius de força de l'estat, que són precisament els més separats del control democràtic.

Conservadurisme i propaganda reaccionària

El terrorisme és explotat abundantament pels centres de poder configuradors d'opinió pública. Les masses treballadores ja no són aquells proletaris dels quals deia el Manifest Comunista, el 1848, que no «tenen res a perdre i tenen, en canvi, tot un món a guanyar». La majoria dels treballadors —i més encara les classes mitjanes i burgeses— tenen un determinat nivell econòmic, unes seguretats materials i institucionals. Però, a més a més, estan immersos en una forma de vida i de consum fonamentalment individualista i penetrats d'una idea de la felicitat basada en la possessió d'objectes i en la cursa cap als diners. Aquests ciutadans, si no tenen defenses ideològiques o experiències vitals pròpies que els portin a una concepció de la vida solidària, seran fàcils víctimes d'una propaganda que estimuli el seu temor a perdre el benestar i la seguretat, a voltes durament adquirits.

Caldria un examen més acurat de tots els factors que juguen en un sentit conservador dintre de les societats ca-

pitalistes avançades. Les múltiples frustracions —per exemple— que provoca una forma de vida per tants conceptes inhumana. La falta d'autonomia moral de molts individus, que els empeny a buscar seguretat i protecció en una força superior, en un líder, en un estat fort. L'agressivitat que engendra un sistema basat en la competició de tots contra tots. El racisme latent, disposat a manifestar-se com un sentiment d'amenaça per part dels «desarrapats» del Tercer Món. L'autoritarisme vigent dintre de la família, que permet la compensació psicològica de sentir-se amo a casa després d'haver estat tot un dia esclau a la fàbrica, i que crea una certa complicitat moral amb el poder existent. La dominació espiritual del capitalisme pren suport sobre aquest tipus d'actituds i de sentiments, els explota hàbilment.

És fàcil, sobre aquesta base psicològica, fer del terrorisme i de la criminalitat un factor que desencadena reaccions conservadores d'autodefensa, sobretot avui que la rapidesa i eficàcia dels mitjans de comunicació permeten universalitzar en pocs minuts, i amb un fort impacte comunicatiu, qualsevol esdeveniment de qualsevol punt de la terra. Un exemple de propaganda que va en aquesta direcció: amb motiu de l'estrany «suïcidi» d'Andreas Baader, Gudrun Ensslin i J. K. Raspe a la presó de Stammheim (RFA), la revista francesa *Paris-Match* (4-11-77) duia a la seva portada els retòls següents, que reproduïxo literalment: «Els terroristes. El seu complot contra Europa. ¿Qui els manipula? Havien fet de la presó de Baader un quarter general. Estan disposats a atacar novament». El lector pot fer ell mateix la pertinent reflexió semàntica. Racisme blanc («complot contra Europa»), estímul del temor («disposats a atacar novament»), existència d'un poder ocult que amenaça («¿Qui els manipula?») i incitació a la destrucció (si havien fet de la presó un estat-major, no hi ha cap altre remei que exterminar-los...). La truculència de la revista arriba a l'extrem d'atribuir el «complot» a un centre internacional del terrorisme, que va néixer a partir d'una trobada entre Fidel Castro i Allende i es va plasmar en la Tricontinental; al darrera de la maniobra hi hauria, naturalment... la Unió Soviètica!! Amb aquest embolcall-que-fa-fort, l'autor de l'article, D. Montbrun, fa el «tour de force» de barrejar l'antisovietisme tradicional amb els restants reflexos conservadors.

La delinqüència comuna apareix també com un factor de conservació, com el lubricant que fa rutllar suaument la

màquina. La delinqüència i la criminalitat són el producte natural d'una societat que incita constantment al consum desenfrenat i que valora diners i riquesa per damunt de tot, com a objectiu suprem de la vida. ¿Què farà el qui no té feina o el qui té una ambició individualista per damunt del seu nivell d'ingressos? La delinqüència és el seu destí natural. La delinqüència, al seu torn, justifica l'increment de la capacitat repressiva dels estats. I psicològicament permet alimentar entre els ciutadans «instal·lats» un sentiment de temor i precarietat, que es tradueix en odi cap al delinqüent, que amenaça la pròpia tranquil·litat, la pròpia seguretat, la propietat, la vida. Així es crea una demanda social d'autoritarisme.

De fet, hi ha molta hipocresia en la manera com la propaganda reaccionària explota tant el terrorisme revolucionari com la criminalitat. En general, contrasta l'aparatositat amb què són tractats aquests dos fenòmens i el silenci o la deformació còmplices amb què són ignorades les manifestacions de violència per part dels poders establerts. Tant la violència dels aparells de l'estat i les guerres colonials, com la criminalitat «de guante blanco», reben un tractament del tot distint, si és que el reben. Però és evident que hi ha una dialèctica infernal, una relació inseparable entre totes dues formes de violència. La guerra de Vietnam, la pràctica de la tortura, la violació dels drets dels ciutadans, l'explotació dels treballadors, el malgastament i l'opulència provocatius amb què viuen certes minories mentre milions viuen en la desesperació: tot això forma el marc d'un sistema social que porta la violència a les seves entranyes i que destrueix constantment tot esforç fet des de l'esquerra o des de la dreta, per situar els conflictes socials en un terreny de lluita institucional i civilitzada. És per això que només el socialisme posarà les bases d'una societat pacificada.

Convindria reflexionar també sobre el caràcter cruel d'aquesta societat, agressiva i individualista, que segrega i abandona a la seva sort el qui no triomfa, el qui no s'adapta, el qui fuig de la norma, el marginat. I que engendra un fort ressentiment contra ell, una agressivitat. La violència esdevé un cercle infernal. A França, un sondatge d'opinió donava recentment un 70 % de partidaris de la pena de mort.

És aventurat afirmar que avancem cap a una societat més violenta i cruel. També els progressos en el coneixement científic de la natura humana es divulguen i fan créixer una sensibilitat nova. Però és evident que hi ha una forta tendèn-

cia en el capitalisme desenvolupat al creixement de l'agressivitat i la violència. Avui marquen la pauta al món capitalista els Estats Units i el seu gendarme a Europa, la RFA. Tots dos països arrossegueu una tradició nacional carregada de violència destructora. L'epopeia nacional dels Estats Units és la conquesta de l'Oest, que va comportar l'extermini dels pells roges. La violència dels conflictes civils (liquidació física del moviment obrer independent, lluita contra les minories racials, etc.) i la barbàrie desplegada a Vietnam són exemples de continuïtat en la pauta d'agressivitat americana. Alemanya, al seu torn, guarda encara fresc el record del nazisme, que les classes dominants de la RFA no han fet res per desarrelar (precisament perquè són les mateixes que van portar el nazisme al poder).

No està desproveït de significació que certes manifestacions cinematogràfiques típicament americanes, com James Bond o els homes de Harrelson, hagin tingut tanta difusió. Aquests personatges personifiquen la violència de l'estat, que és exaltada i presentada com una violència per damunt de tota norma. El seu lema és: «llicència per a matar». La laboriosa conquesta democràtica dels drets del ciutadà i de les garanties processals deixa pas a la justícia expeditiva d'uns mercenaris del poder amb «llicència per a matar». És la llegenda èpica del terrorisme d'estat, del poder arbitrari sense fre.

Hi ha una alternativa d'esquerres?

L'increment de la violència i del clima de violència és un autèntic repte per a les forces socialistes. Els terroristes d'esquerra que creuen sincerament el que diuen fan un perjudici enorme a la causa que diuen defensar, perquè esdevenen un pretext per reforçar la capacitat repressiva del poder d'estat en els països capitalistes, reforç que molt difícilment pot deixar de beneficiar els qui controlen els fils essencials del poder. Per això la dreta manipula tant els grups d'extrema esquerra dedicats a la lluita armada.

La lluita contra el flagell de la violència es difícil i enverinada. La impunitat amb què és possible avui matar i destruir, i la força destructiva de les armes modernes, obliguen a un planteig ambiciós si es vol lluitar realment contra aquests focus de desintegració social.

L'esquerra ha de vincular constantment les seves propostes de mides concretes a una política conseqüent de democratització de l'aparell de l'estat, a fi que l'augment d'atribucions de la policia i les forces armades vagi realment contra el terrorisme i no contra els ciutadans. Paral·lelament, cal denunciar de manera sistemàtica les arrels materials i socials de l'agressivitat: l'individualisme, l'afany possessiu, la incitació a un consumisme desenfrenat, la ruptura dels vincles comunitaris. Però penso que, alhora, cal una acció decidida per un canvi de pautes de comportament i de convivència, per desenvolupar una sensibilitat contrària al clima d'agressió i crueltat. I particularment, contrària a l'exaltació del terrorisme d'estat. L'esperit de violència sense escrúpols instal·lat a les més altes esferes de la societat té uns efectes «exemplars» que infecten tot el cos social. L'esquerra, penso, hauria de ser portadora d'una concepció totalment diferent de l'estat, basada alhora en el canvi radical dels valors de convivència i en el traspàs decidit de poders a la societat.

Un aspecte concret en el qual es poden retenir resultats immediats és el de la lluita contra el catastrofisme i l'alarmisme, per un clima de serenitat pública i per un foment de les reaccions reflexives i racionals. Els professionals de la informació hi tenen una responsabilitat especial. Ells tenen a les seves mans una arma poderosa per conformar l'opinió pública. El sensacionalisme i la truculència, basats en l'afalac dels instints més primitius, contribueixen, al meu entendre, a crear un clima no gens favorable a la pacificació.

Aquestes propostes poden semblar irrealistes i utòpiques. Però no es pot negar que ens trobem en una veritable cruïlla històrica, en què les classes dominants poden portar al món o a una guerra general exterminadora o a un sistema de poder basat, gràcies a la tecnologia, en una manipulació eficaç de les consciències i en l'ús de mecanismes repressius terribles. Mai com avui havia aparegut tan amenaçador el dilema de Rosa Luxemburg: «o socialisme o barbàrie». El problema és com avançar cap al socialisme sense desencadenar violències irreversibles, tot sabent que les classes dominants no han abandonat mai els seus privilegis sense una resistència aferrissada i destructiva.

La política dels partits comunistes de l'Europa occidental dona un inici de resposta a la generalització de la violència. Gramsci, en un article titulat «Contra el pessimisme» on

analitzava els anys que van precedir la victòria del feixisme a Itàlia, parla dels fenòmens de disgregació, de dissolució de la societat, que preparen el camí de l'autoritarisme de dretes, i diu que els comunistes de l'època, sense voler-ho, van ser un factor de dissolució de la societat italiana per la seva política d'atac frontal al poder. El terrorisme d'esquerra està jugant el mateix paper disgregador, del qual la reacció treu profit. Els comunistes hem après la lliçó.

És evident que la burgesia capitalista, mentre pugui aparèixer com a columna vertebral de la societat, pot treure profit del clima creat per la violència social i política. De fet, estic convençut que hi ha, d'una manera o d'una altra, un càlcul conscient per recuperar, gràcies al terrorisme, una part de la capacitat hegemònica que la burgesia havia vist erosionada darrerament per l'avenç de les forces socialistes i comunistes a Europa. Però davant d'això no veig altra política possible si no és precisament la defensa intransigent de la democràcia política com a *forma* de la societat de transició al socialisme, és a dir, la via democràtica al socialisme.

Això sí, penso també que l'estratègia comunista en països capitalistes avançats és inseparable d'una acció en profunditat per capgirar els valors dominants, d'una batalla cultural contra l'alienació consumista i contra l'individualisme, contra l'agressivitat i competitivitat imperants, per recuperar les dimensions comunitàries i solidàries de l'existència humana. I, naturalment, per democratitzar en profunditat tots els aspectes de la vida social i política i per fer de cada ciutadà un protagonista actiu de la seva història, i no un robot productor-consumidor fàcilment manipulable. Si l'esquerra no vincula enèrgicament la defensa de la democràcia amb aquesta acció ideal i cultural, corre el perill de perdre fins i tot la capacitat per defensar les conquestes democràtiques més elementals, i d'esdevenir una simple peça de recanvi del sistema. Aquest és el destí que ha tingut la socialdemocràcia alemanya, que governa de manera molt poc diferent a com ho pot fer qualsevol dels partits burgesos alemanys. El canceller Schmidt, socialdemòcrata, ho ha il·lustrat perfectament en felicitar els membres del comando exterminador que va matar a Mogadiscio els segrestadors de l'avió de la Lufthansa; l'acció, del més pur estil dels «homes de Harrelson», va ser qualificada per Schmidt de «modèlica per a la joventut alemanya».

Els immigrants i l'atur

L'OCDE en el seu informe de fi d'any manifesta que l'atur a l'Europa occidental afecta 7 milions de persones, nombre que equival al 6 per cent de la població activa.

D'altra banda, l'OIT ha indicat que solament el 5% dels treballadors immigrants es troben sense feina a la mateixa àrea geogràfica.

Això que pot semblar paradoxal, tenint en compte que en els Estats receptors funciona com a regla fonamental que els immigrants no poden accedir a una col·locació per a la qual hi hagi candidats autòctons, respon perfectament a l'estructura del mercat de força de treball existent.

Els immigrants han arribat per ocupar, en general, uns determinats llocs de treball, aquells llocs que no ocupen els autòctons, bé perquè són de baixa qualificació, bé perquè s'exerceixen en condicions de sobre-explotació, cosa que no vol dir que siguin col·locacions relatives a indústries obsoletes, sinó que, sovint, són derivació de la complexificació del procés de treball, la qual cosa produeix una desqualificació del treball individual, que no accepta el treballador autòcton per la seva condició de treballador qualificat.

D'aquesta manera queden institucionalitzats dos submercats: un, destinat principalment als treballadors autòctons, a través del qual funcionen els canals de mobilitat ascendent i les possibilitats de millora de la condició assalariada (sous, formació, avantatges socials i laborals) i en relació al qual actuen les organitzacions de classe; l'altre, destinat als treballadors immigrants en competència amb una reduïda capa de treballadors autòctons sobre-explotats, amb mínimes possibilitats de millora.

Aquesta duplictat del mercat accentua les diferències de sous, les

contradiccions entre treballadors qualificats i no qualificats i la consegüent divisió en dues classes obreres que cada vegada se separen més.

Per això entra dins la lògica del mercat que la crisi afecti, sense massa diferències, els dos submercats, perquè cadascun té una dinàmica pròpia i no s'interfereixen mútuament.

«Un, dos, tres, responda otra vez»

«Els programes, els penso per a nens de tretze anys», ha declarat Chicho Ibáñez Serrador, a propòsit del seu programa «Un, dos, tres», emès per darrera vegada el 27 de gener passat. I ha afegit: «...perquè encara que portem molta barba, tots tenim una mica de nen a dintre, baldament volguem amagar-ho». Ja és trist que el programa de més audiència a l'Estat espanyol estigui pensat d'aquesta manera. És un signe del nivell d'intel·ligència que TVE atribueix a les masses populars del país. Però hi ha programes infantils dignes. En canvi, «Un, dos, tres» ha vingut reforçant durant mesos la misèria espiritual d'una societat a la qual es vol fer creure que la fita més important de la vida és l'adquisició de l'automòbil i el feix de bitllets de 1.000. I ho ha fet obligant els aspirants a la fortuna de rebaixar-se, a donar espectacles de nigrants i grotescos davant milions de persones. Naturalment, un programa com aquest ha tingut a la seva disposició milions de pessetes que manquen per altres tipus d'acció cultural: només en la segona etapa, l'import destinat a premis superava els 500 milions de pessetes. RTVE ha rebut cartes de 4 milions de peticionaris per participar-hi: la xifra no és gaire encoratjadora.

Objectius per a una nova política territorial per a Catalunya

Marçal Tarragó

Aquest article intenta només intervenir en un ampli debat que cal endegar sobre la problemàtica de l'ordenació del territori a Catalunya. Les línies principals es varen exposar l'any passat, al Prat del Llobregat, en el marc del Congrés de Cultura Catalana.

Avui a Catalunya tenim sobre la taula un bon nombre de problemes que d'una o altra manera podem qualificar de territorials per la seva incidència en el conjunt del territori català més enllà, inclús, de les fortes repercussions que poden tenir a nivell local: el projecte de construcció de noves ciutats (Gàllecs, Mancomunitat Sabadell-Terrassa, etc.) que podrien duplicar la població del Vallès; projectes per completar la xarxa de comunicacions que inclouen des de l'eix transversal fins als accessos a les ciutats més importants; transvasaments i nous pantans amb inundació de riques zones agrícoles; problemes molt concrets a les comarques més endarrerides, Baix Ebre i la política energètica, el Pirineu i les urbanitzacions; nous polígons industrials i residencials a dojo, etcètera.

Caldrà donar resposta i solucions a aquests problemes. Cal que la Generalitat i més en concret la Conselleria d'Ordenació del Territori, tot esperant el definitiu traspàs de competències, comenci a actuar, tant en relació amb els problemes heretats o nous que es plantegin, com establint criteris i mesures per a una política pròpia de redreçament. No és gens estrany que avui aquests problemes preocupin. Els problemes i qüestions territorials, l'anàlisi global i comprensiva de la unitat territorial catalana, sorgeixen a la superfície sempre en moments de reconstrucció nacional. La Generalitat en època republicana va tenir una especial atenció que

va cristallitzar en estudis i projectes tals com el *Regional Planning*, *La Divisió Territorial de Catalunya*, *El Pla General d'Obres Públiques* o la *Conferència de l'aprofitament industrial de les riqueses naturals de Catalunya*. Els debats amb àmplia participació i els materials publicats per l'àmbit VIII: Ordenació del Territori del C.C.C. en serien un altre bon exemple.

La política d'ordenació i redreçament del territori, normalment, comporta un tipus de mesures d'eficàcia a llarg termini. Ara bé actuacions puntuals poden, de manera immediata, agreujar els desequilibris. Aquest aspecte és particularment important en un moment en què la crisi econòmica afecta en forma intensa el nostre país.

Política territorial i crisi econòmica

Els darrers anys, especialment a partir de les formulacions keynesianes de la teoria sobre l'ocupació, els governs han tendit a lluitar contra la crisi econòmica amb una política de despeses públiques, destinada en bona part a la construcció de vivendes o infraestructures.

Avui aquest tipus de política ha estat bandejada en part, pels seus efectes inflacionaris. La situació econòmica actual d'inflació i atur és inèdita en el context econòmic capitalista, i les eines clàssiques comencen a fallar. Malgrat tot, la política d'obres públiques continua essent un dels instruments més emprats en la lluita contra l'atur.

Una política de construcció massiva de vivendes o bé d'obres públiques amb objectius prioritaris a curt termini de lluita contra la crisi econòmica, pot agreujar els problemes territorials en potenciar encara més l'augment de població en zones ja congestionades.

Cal parar compte sobre el parany que aquestes mesures poden significar. La lluita contra l'atur i per la revitalització econòmica no pot justificar de cap de les maneres actuacions desequilibradores.

Fins ara la política de despesa pública per lluitar contra l'atur ha tingut un caràcter fortament regressiu: les infraestructures viàries fetes sobre aquesta política afavorien fonamentalment la mobilitat privada i els desplaçaments convergents cap al centre; la política de vivenda s'ha centrat en grans polígons a la perifèria de les grans ciutats que ha ajudat

a destruir el medi, ha agreujat la concentració demogràfica i ha produït un hàbitat de pèssima qualitat.

Però existeix una política de despesa pública contra l'atur, alternativa i amb efectes positius sobre l'estructura territorial: potenciar el transport col·lectiu enfront del privat; unitats petites de vivenda, reformant i *salubritzant* la ciutat actual enfront de l'extensió de les perifèries; eixos de transport intercomarcal en lloc de convergents cap al centre, etc. En definitiva una política pública, que en certs aspectes és la que configura el Pacto de la Moncloa (vegeu el capítol sobre urbanisme i vivenda) que afavoreixi els aspectes desconcentracionaris enfront dels de concentració, les utilitzacions col·lectives enfront de les privades, múltiples actuacions reduïdes assolibles per la petita empresa enfront de poques obres de gran tamany que consolidin el caràcter monopolista del sector.

Objectius de una nova política territorial

Un segon criteri de política territorial és que ajuda a redreçar l'actual situació, a invertir els termes en què es planteja la distribució de la població i l'activitat en el conjunt del territori.

És evident que un model territorial alternatiu és un objectiu a llarg termini; definir-lo no ha de ser un exercici acadèmic sinó construir un instrument que ajudi a valorar les actuacions que es puguin fer: cal encoratjar les realitzacions que redrecin l'actual situació i tendeixin cap a la distribució espacial d'un nou model territorial alternatiu.

A com pot caracteritzar-se el model actual i un d'alternatiu, als seus objectius, dediquem les pròximes planes.

Els transvasament de població des de comarques agrícoles a les ciutats industrials, la marginació progressiva d'extenses zones del rera país català, les fortes desigualtats en les condicions de vida segons els indrets de residència, el mal aprofitament dels recursos naturals, etc. no són res més que petits exemples d'una situació que durant els quaranta anys de dictadura s'han anat agreujant dia a dia. Aquests problemes que afecten directament la localització de la població i de les activitats en el territori del Principat,* a les in-

(*) Com exemple de la concentració de població i activitats vegeu les taules adjuntes.

versions públiques en infraestructures (carreteres i autopistes, ferrocarrils, embassaments), en equipaments socials (de les escoles als hospitals), són fruit d'allò que s'anomena els desequilibris territorials. Des de començaments de segle, i amb forma molt més accelerada des de l'any 39, el territori de Catalunya s'ha organitzat seguint unes determinades pautes que, amb un evident risc de simplificació, podríem caracteritzar com d'ultraconcentració de tot tipus d'activitats industrials, i per conseqüència de població, als voltants de Barcelona i creixement posterior seguint un procés anàrquic que els tècnics anomenen «taca d'oli». Aquestes pautes configuren el que podem anomenar el model territorial de Catalunya, és a dir, la manera en què la població i les activitats econòmiques (i així els equipaments, les infraestructures de transport, etc.) es distribueixen en el territori.

És una característica comuna a tots els països en els quals el capitalisme monopolista és la dominant en el desenvolupament econòmic i social, la progressiva concentració de les activitats en unes poques zones profusament habitades i la progressiva desertització i marginació de la resta de contrades. Aquesta concentració és fruit de tot un seguit de mecanismes propis del sistema. Per un costat les grans empreses monopolistes s'apropen al màxim als centres de decisió i per l'altre les empreses petites i mitjanes, per tal de mantenir la seva competitivitat i no veure's ofegades per les grans, intenten buscar els avantatges que els dona de trobar-se unes prop de les altres. Les grans concentracions urbanes faciliten la proximitat als mercats finals, una bona i constant font de mà d'obra, la rendabilitat d'uns serveis en comú, etc. Ara bé, aquesta concentració en grans nuclis urbans, en les àrees metropolitanes i al voltant dels principals eixos de comunicació, tot i contribuir a la creació d'un marc adequat per a la producció —les economies externes per a l'empresa privada— es desenvolupa amb greus contradiccions i amb uns alts costos socials. L'augment constant de població i la gran densificació d'aquestes àrees urbanes multipliquen les necessitats col·lectives. Aquestes necessitats de tipus col·lectiu (escolarització, sanitat, transports col·lectius, les mateixes obres d'urbanització) produïdes pel procés de concentració de població, només poden ser resoltes mitjançant l'actuació del sector públic, ja que la seva resolució no resulta rendable per a la economia de les empreses privades. L'administració pública, no sense la necessitat d'una forta pressió popular

i sempre més tard de l'aparició dels problemes, intentarà resoldre'ls però toparà sempre amb la resistència dels sectors monopolistes. Per un costat resoldre els problemes col·lectius vol dir la majoria de les vegades la necessitat de dedicar terrenys a serveis públics i per tant treure'ls del procés d'especulació immobiliària. Per altre costat el gran capital està molt més interessat que la inversió pública es dirigeixi cap a altres sectors (per exemple la defensa, les obres públiques, etc.) que tenen uns efectes multiplicadors molt més importants sobre el conjunt de l'economia i fonamentalment sobre sectors capdavaners de la seva rendabilitat (l'electrònica, etc.). Finalment l'augment constant de les despeses públiques que tot aquest procés comporta, fa necessari a la curta o a la llarga un augment de les càrregues fiscals que no poden fins i tot entorpir (como és ara el cas dels impostos de radicació sobre locals comercials i industrials a la ciutat de Barcelona) noves inversions.

Si els objectius dels darrers anys, que han permès la consolidació d'aquest model progressivament esgotat, han estat resoldre fonamentalment i amb la màxima eficiència els interessos de les grans empreses, ¿amb quins objectius cal replantejar un model alternatiu? Perquè en definitiva una nova manera d'endegar l'ordenació del territori a Catalunya?

Primer: Per una igualtat social i territorial en la distribució de la renda i en l'accés als equipaments socials i col·lectius:

Distribució de la renda i accés als equipaments socials són, la majoria de les vegades, les dues vessants d'un mateix problema. Una societat moderna i equilibrada necessita tant de l'agricultor com de l'obrer metallúrgic, del treballador dels serveis com del miner o el pescador i per a tots cal garantir no tan sols un mateix nivell de renda —i en tot els casos digne i d'acord amb el seu treball— sinó també les mateixes possibilitats d'accedir a una assistència sanitària, a l'ensenyament, a unes instal·lacions esportives, sense necessitat d'haver de desplaçar-se nombrosos quilòmetres.

Segon: Per un desenvolupament territorial més equilibrat

La concentració de la majoria de les activitats industrials en un reduït nombre de comarques del Principat, el menyspreu econòmic i àdhuc social de certes activitats, una política d'infraestructures polaritzadora del creixement en uns

pocs indrets, poden haver estat en definitiva, processos que en cert moment hagin ajudat a consolidar i desenvolupar el model econòmic català de la petita i mitjana empresa. Però al mateix temps, aquests processos estan a l'origen dels greus problemes de desequilibri tant urbà com territorial en els quals avui ens trobem.

Una distribució equilibrada de la població i les activitats a totes les comarques del Principat, d'acord amb les potencialitats naturals de cadascuna d'elles, ha d'ésser objectiu principal de la nova política territorial. En referir-nos a un creixement més equilibrat, evidentment no estem pensant en una distribució absolutament homogènia, en distribuir el Principat en una immensa quadrícula i situar a cada punt un nombre determinat d'indústries i d'habitants. Parlar d'equilibri territorial vol dir, avui i a Catalunya, que el creixement econòmic de cada localitat, de cada comarca s'ha de buscar en els propis recursos, en primer lloc demogràfics, després naturals (l'espai, els recursos miners, l'aigua, la rendibilitat de l'agricultura, les primeres matèries, etc.). Aquesta concepció d'allò que és un territori equilibrat ens porta a la definició del tercer objectiu:

Tercer: Per la utilització rendable dels recursos naturals:

Només de tenir en compte la crisi econòmica mundial i l'esgotament progressiu del model de desenvolupament català ens obliga a plantejar-nos la necessitat de transformacions en la via del progrés econòmic. Catalunya, és cert, no ha estat mai un país ric en primeres matèries; però, també és cert, les poques de les quals disposem han estat explotades de formes irracionals i a vegades només amb criteris expoliadors. Catalunya necessita de les seves primeres matèries, dels seus recursos alimentaris. El conjunt de la societat catalana cal que exploti racionalment aquests recursos i aquestes matèries primeres i ho faci pagant en forma solidària els preus adients. Un bon exemple d'aquesta preocupació el trobem l'any 1937 quan surt de la Conselleria d'Economia de la Generalitat la iniciativa de celebrar la Conferència de l'Aprofitament Industrial de les Riqueses Naturals (CAIRN).

Quart: Protecció i conservació del medi natural

D'uns pocs anys ençà el medi físic ha estat sotmès a fortes transformacions potser irreversibles que han suposat una degradació progressiva de les condicions ecològiques i am-

bientals. Si entenem el patrimoni natural com un patrimoni col·lectiu, la nova política territorial que proposem ha de tenir cura de la conservació i —en els casos que així sigui possible— la recuperació de les condicions naturals del territori.

Per un nou model territorial

Un nou model territorial vol dir superar l'actual, vol dir, en certa manera, invertir la situació de creixement en taca d'oli a partir de la concentració en unes poques comarques (fonamentalment als voltants de Barcelona) i el progressiu ensorrament econòmic i demogràfic de la resta.

Enfront d'un model territorial per a Catalunya fonamentat en un procés de creixement urbà a partir de Barcelona, amb una segregació del país en comarques pobres i riques, dinàmiques i regressives (una segregació que es reproduïx a l'interior de les ciutats i comarques en creixement entre barris amb dotacions d'equipaments i de serveis urbans ben diferents); enfront d'un model que tendeix a una explotació salvatge d'uns recursos naturals escassos (recursos que van des de l'aigua al propi espai i medi natural), hi oposem un *creixement equilibrat fonamentat en una xarxa de nuclis urbans on es concentrin tant l'activitat com els equipaments col·lectius*.

Parlar de la xarxa de nuclis urbans a Catalunya és parlar de la xarxa de ciutats de tipus mig, és parlar en definitiva de l'estructura territorial tradicional que s'ha anat consolidant al llarg del temps. Aquesta xarxa urbana o sistema de ciutats que han d'ésser els nuclis d'activitat urbana fonamental és ja una realitat present avui en dia, heretada dels nuclis urbans o mercats agrícoles d'èpoques passades, però que conserven una estructura urbana i bon nombre de serveis col·lectius. Si analitzem les darreres dades demogràfiques, podem veure que a Catalunya —al marge de les sis ciutats que superen els cent mil habitants (totes elles a la Regió de Barcelona)— hi trobem vuit ciutats entre els cinquanta i els cent mil habitants, vuit més entre els vint-i-cinc i els cinquanta mil, tretze entre quinze i vint-i-cinc mil, vint entre deu i quinze mil i una seixantena que sense arribar als deu mil habitants superen la cota dels cinc mil. Podem parlar, doncs, pròpiament, d'una important xarxa urbana que serveixi de base a aquests nuclis d'activitat econòmica i de concen-

tració d'equipaments que ajudi a trencar l'actual situació desequilibradora.

És possible aquesta opció per a Catalunya?

La societat catalana d'avui és una societat altament «urbanitzada». Diem urbanitzada no en el sentit físic del territori ocupat per dotzenes i dotzenes d'urbanitzacions dividides en petites parcelles, per més que dissortadament en certes comarques aquesta sigui ja una realitat. Parlem de la societat catalana com a societat urbanitzada en el sentit sociològic del terme. Urbanitzada en les activitats econòmiques, on la indústria i els serveis han superat majoritàriament les tasques agrícoles, on les formes de vida, els costums, el tarannà, correspon ja molt més a una societat industrial que agrària. Una societat on els mitjans de comunicació faciliten el ràpid intercanvi de persones i notícies arreu del Principat. Una societat d'aquestes característiques cal que tingui els mitjans, i la política territorial n'és un dels més importants, per fer que realment la majoria dels ciutadans gaudeixin d'aquestes característiques urbanes, en la facilitat d'accés als equipaments col·lectius, en la igualtat de rendes entre treballadors del camp i la ciutat, en les possibilitats d'accés a un treball remunerador sense necessitat de deixar la terra on ha nascut.

El model territorial que proposem sembla ser l'òptim per garantir aquests objectius d'igualitarisme social, econòmic, de serveis. És un model territorial que pot ajudar a superar els problemes de nombroses comarques que, sense infraestructures i equipaments perquè el despoblament no els fa rendables, perden progressivament població, com a peix que es menja la cua. Un model que supera al mateix temps la manca de serveis i d'infraestructures que, contradictòriament, tampoc no poden donar-se a les grans ciutats, ja que la congestió i la superpoblació creen constants problemes de manca d'espai.

És un model que al mateix temps pot garantir el necessari creixement econòmic. Si prossegueix la situació actual, Catalunya pot trobar-se en els propers anys en una difícil cruïlla, o en un estancament econòmic perquè les deseconomies creades per la congestió de les grans ciutats fan impossible, o com a mínim no rendable, de continuar el creixement (en comencem ja a tenir els primers exemples), o un estanca-

ment per necessitat de deixar de costat una economia industrial com la que hem assolit. Si realment creiem fermament en la necessitat del ple desenvolupament de les forces productives com a mitjà per aconseguir les millors condicions de vida per al conjunt de la població, no podem renunciar de cap manera a la quotidiana lluita pel creixement i la producció, i aquesta, avui a Catalunya pot estar ja amenaçada si prossegueix l'esgotament del model territorial actual.

Finalment és el model òptim per garantir un aprofitament més rendable i racional dels recursos naturals que són ben escassos a casa nostra. Des de l'aigua a l'energia, i fins i tot l'espai, cal que siguin utilitzats molt més racionalment.

Una política d'aquest tipus pot ser la que ajudi a superar l'antitesi entre el creixement concentrat i salvatge a partir del nucli motor de Barcelona que va suburbialitzant progressivament les zones més properes i buidant de població la resta de Catalunya —amb intents de repetir l'operació a altres punts, i un bon exemple d'això seria el cas de Tarragona— i el fre total i absolut de Barcelona, per poder desenvolupar (en una situació de recursos escassos) les comarques endarrerides.

Acabem de plantejar el primer problema que qualsevol alternativa per a Catalunya cal que tingui ben present: ¿Quin és el paper que en un futur cal que jugui Barcelona dins el conjunt del Principat? Quan parlem de Barcelona ens referim simultàniament als seus principals trets: Barcelona com a ciutat administrativa, Barcelona i la seva rodalia com a nucli industrial i Barcelona com indiscutible capital política de Catalunya. Avui per avui, tot i assegurant una política que permeti la màxima descentralització del creixement urbà arreu de Catalunya, cal mantenir aquest triple paper de Barcelona.

Una Catalunya forta necessita Barcelona. Ha estat així i l'exemple pot ser-ne, fins i tot, les difícils condicions en què s'ha fet el redreçament econòmic i polític nacional de la postguerra. Recordar aquest fet no vol dir ni justificar-lo ni donar-li suport. No vol dir en absolut defensar el seu manteniment o negar el seu redreçament. Constatar aquest fet significa, junt amb tots aquells altres que sigui necessari, retenir, saber de quin punt sortim, on ens trobem i com cal avançar.

Cal assegurar un creixement qualitatiu per a la ciutat. Un creixement qualitatiu vol dir augmentar la productivitat in-

dustrial, reconduint les possibles inversions de millora cap a tecnologies més avançades i amb seguretats totals sobre la contaminació del medi. Preveure les inversions urbanístiques —clavegueres, transports, etc.— que falten. Però un creixement qualitatiu també vol dir —i fonamentalment— millorar les condicions de vida de la població, augmentar el nivell de serveis dels equipaments socials en aquells punts, barris perifèrics i municipis suburbials, on la manca de serveis col·lectius ha esdevingut crònica. Per què? Perquè en gran part Barcelona i la seva rodalia continuarà sent peça clau en el creixement global de Catalunya, creixement al qual no podem renunciar. Cal augmentar el nivell qualitatiu de Barcelona (en el sentit ampli) perquè malgrat tot aquí es concentra la major part de la població de Catalunya —i de les seves capes treballadores i populars, no ho oblidem— i cal donar resposta a les greus condicions de vida d'aquesta població que el mateix creixement ha originat per manca d'uns mínims equipaments socials.

Però amb quina política? En quin sentit? És evident que en els últims anys el creixement de Barcelona i de les grans ciutats no ha estat mogut per inversions productives (creadores de noves indústries o de nous serveis). És un fet que la majoria de les inversions han tingut un marcat caràcter especulatiu, lligades al sector immobiliari que a la vegada immobilitza gran part dels recursos econòmics.

És en una situació com aquesta (d'un sistema urbà fonamentat en gran part en l'especulació immobiliària) quan pot ser fins i tot irresponsable parlar de desconcentració industrial, de treure indústries fora de les ciutats. Aquesta afirmació, fins a cert punt contrària a allò que durant anys han —i hem— repetit els corrents progressius dins de l'anàlisi urbanística, cal fonamentar-la i justificar-la i ho fem per diversos motius:

Primer: el tamany de la majoria de les empreses industrials catalanes situades al centre de les ciutats (tamany de l'empresa, no pas dels terrenys que ocupen) és petit. Plantejar-se sortir fora de les ciutats només poden fer-ho si compten amb el seu *principal actiu econòmic*, és a dir, amb els terrenys. Si som coherents amb una política antiespeculativa, és a dir que impedeixi continuar amb desproporcionats negocis immobiliaris, i al mateix temps volem treure les indústries de les ciutats, aquesta política només pot conduir a un total i absolut ensorrament econòmic d'aquestes indús-

tries. La petita i mitjana empresa, que ha sofert i continua sofrint gran part dels procés de concentració capitalista- monopolista, no té altres mitjans de finançar la seva marxa fora ciutat sinó és venent-se els terrenys, per a la construcció de vivendes (que només podran ser ocupades per les classes socials més prepotents), o per la construcció de serveis i oficines (amb la qual cosa el caràcter terciari de Barcelona augmentarà i els problemes de congestió seran més greus). Una política de descentralització (traslladant les indústries) només podrà fer-se a base de crèdits i subvencions oficials. En una situació de crisi, i si més no de recursos escassos, és molt més útil que aquests recursos es destinin a renovar la indústria, augmentant-ne la productivitat, resituant-la en sectors més avançats i fonamentalment en l'adquisició d'equips anticontaminants. Mesures fiscals, creditícies, etc. es poden avançar en aquest sentit i ens proposem fer-ho més endavant.

Segon: Una política de traslladar indústries sense preparació prèvia de sòl urbanitzat, significa, també, traslladar els problemes fora. Significa l'expulsió de fet de la població treballadora de les actuals zones industrials per poder conservar els llocs de treball. S'haurien de fer noves residències per als treballadors de les indústries traslladades en zones sense cap mena de trama urbana, on els problemes es multiplicarien i exigirien una proximitat encara més gran de la residència a les plantes industrials. En conjunt s'avançaria poc en la solució dels problemes de salubritat que planteja actualment la proximitat residència-indústria. Significaria en molts casos anar embrutant progressivament més zones de territori.

Tercer: traslladar les activitats industrials lluny de les actuals ciutats importants, amb el corresponent transvasament de població treballadora, significaria buidar les ciutats, i entre elles la capital, de població obrera, crear una imatge política artificial de Catalunya, on les classes socialment més progressives s'anirien encerclant en ghettos i aïllant de la capitalitat.

En definitiva proposem una política que mantingui el caràcter industrial de Barceloña i les grans ciutats, sense augmentar-lo, i una progressiva reconversió de les activitats industrials cap a sectors més avançats.

Paral·lelament a aquesta política de manteniment del caràcter industrial, el nou creixement en termes absoluts cal fer-lo en els nuclis d'activitat que formen la xarxa urbana in-

TAULA I

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ A LA REGIÓ DE BARCELONA (1)

	1857	1900	1930	1940	1950	1960	1970	1975
Barcelona	245.161	545.675	1.005.565	1.081.175	1.280.179	1.557.863	1.745.152	1.840.000
% sobre Catalunya	14.77	27.90	36.00	37.39	39.51	39.68	34.07	32.22
Barcelonès	262.356	572.411	1.112.497	1.212.654	1.446.170	1.840.118	2.319.871	2.545.185
% sobre Catalunya	15.80	29.27	39.80	41.94	44.63	46.87	45.29	44.57
Regió I	472.587	806.006	1.482.305	1.607.328	1.888.760	2.479.583	3.468.118	3.943.758
% sobre Catalunya	28.47	41.22	53.07	55.58	58.29	63.16	67.70	69.06
CATALUNYA	1.660.138	1.955.549	2.729.909	2.891.696	3.240.352	3.925.871	5.122.593	5.710.533

Font: J. Alemany a partir dels censos de població, padró de 1975 i estimació pròpia per a Barcelona 75.

(1) Comarques: Barcelonès, Baix Llobregat, Vallès Occidental, Vallès Oriental i El Maresme.

terior, i aquí lliga amb el model territorial que proposàvem.

Establir un nou model d'ordenació territorial, sobre el paper i en abstracte té poca significació. El nou model territorial ha d'ésser el resultat de com es van complementant i consolidant en l'espai territorial les diverses polítiques econòmiques sectorials. El com l'agricultura, la indústria, les activitats del turisme i el lleure, el pla d'infraestructures de comunicacions i transports incidiran en el territori serà en definitiva allò que ens donarà la mesura de si realment avançem cap a una *nova ordenació territorial a Catalunya*.

TAULA II

**PARTICIPACIÓ DE LA REGIÓ I EN L'ACTIVITAT INDUSTRIAL
DE CATALUNYA (percentatges)**

	Llocs de treball 1970	Nous llocs de treball 1971-75
Barcelonès	49.70	28.70
Baix Llobregat	7.10	8.60
El Maresme	4.00	3.10
Vallès Occidental	11.90	13.40
Vallès Oriental	3.50	6.80
TOTAL REGIÓ I	76.20	60.60

Font: Elaboració pròpia sobre dades C.D.I.C.

Atur i crisi de civilització

Ignasi Riera

Georges Friedmann, en un clàssic lúcid, *La crise du progrès*, feia l'anàlisi dels missatges bàsics de la civilització nord-americana: l'organització científica del treball de F.W. Taylor i la divisió de tasques tendents a augmentar la productivitat d'Henry Ford. Quan Europa vivia enlluernada pel mite del progrés, l'anàlisi destructiva de Friedmann, altre cop veu en el desert, reduïa una mica la impressió de fatalisme americà que dominava la reflexió europea sobre els *pattern* d'una civilització més humana. El llibre de Friedmann apareixia l'any 35, en un moment d'ascens feixista, i quan les ombres d'un nou conflicte es debatien amb la ferrenya penetració del món nou, del paradís feliç... a l'americana.

De fet, totes les èpoques han viscut enlluernades per models culturals en crisi —models que la dreta maldava per imposar com eterns i indestructibles, com imperis romans assetjats brutalment pels bàrbars—. A Catalunya, a començaments de segle, va haver-hi una figura, la d'Eugeni d'Ors, disposada com ningú a crear models de civilització i advertir-nos d'uns perills imminents: els models eren juvenívols, assenyats, cultes..., i el perill venia del sud. (Llegiu, altre cop, la interpretació irritant que el Xènius feia de la Setmana Tràgica.) Per la mateixa època, dues obres explicarien el caràcter d'aquesta crisi de civilització: *La fabricant*, de Dolors Monserdà, i *L'auca del senyor Esteve*, de Rusiñol. A les primeres pàgines de *La fabricant* hi ha un «o tempora, o mores» elegíac que serveix d'introducció a la fanàtica defensa que és tota la novella dels valors mítics de la catalanitat: l'estalvi, el treball, l'esperit casolà, el sentiment religiós i la vida familiar sense emocions ni entrebancs. A *L'auca del senyor Esteve* hi ha una crítica divertida, i no del tot benigna, a un determinat model de civilització. Ara bé, el principi redemptor és un «deus ex machina», tan artificiós, tan gratuït, com els principis de redempció religiosa que havien funcionat en els productes més retrògads d'altres models culturals. Sempre, però, hi ha un crit d'alerta present, i una pe-

rillosa funció d'advertiment moral: cal salvar la civilització pel camí que sigui. L'home compta amb l'entorn «maternal» de la civilització per evitar de perdre's.

Anys més tard, va haver-hi una altra ocasió per posar en marxa els mecanismes que ens advertien del perill de la caiguda dels models civilitzadors: la guerra del 36 al 39, amb preparació i seqüeles. La pèrfida campanya de l'Església, obsessionada per «la defensa de la civilización occidental y los valores morales cristianos», contrasta amb l'actitud de l'esquerra que proposa també una revolució cultural col·lectiva, sobre bases diferents, mitjançant el protagonisme del «poble» (expressió que recalquem pel caràcter gairebé mític que adquireix per aquells temps). A la revista «Nueva Cultura», tan abundantment militant, per citar un exemple, apareixen sovint comparacions entre els primers decrets franquistes i la concepció cultural de la República després de les eleccions que convertien en guanyador el Front Popular.¹ Mentre el model de civilització que l'esquerra defensava era un model in fieri, el de la dreta, empedrat de valors perennes, calia defensar-lo com si fos un búnquer o una ciutadella, era un model acabat, tancat, resolt, inqüestionable. D'ací que en la primera postguerra, com tan bé ha antologat Maria-Aurèlia Capmany a *Pedra de toc*, la premsa per aclarir els trets de la nova civilització ocupi un espai il·luminat. Els «valors» o els mites que havien de ser defensats, els que configuraven l'univers mental del nou règim, els resumeix Maria-Aurèlia Capmany en els termes següents: «El mite de la virilitat. Acció pura. El mite de la feminitat. Passivitat i obediència. El mite de la joventut innocent. El mite de l'home simple i fort contra l'intel·lectual pervers.» (*Pedra de toc*, p. 25). Hi havia a més tota la ideologia oficial encaminada a garantir la producció, que comportava, per justificar la destrucció dels partits i de les centrals sindicals, la lucidesa del «cabdill», interessos eterns i l'íntima perversitat de qual-

(1) Ens referim molt especialment a la secció: «El paraíso nazi-onal», que recollia els testimoniatges de la premsa «alliberada» pel franquisme, i mitjançant la qual sospesem la tragèdia d'una falta de respecte sistemàtica contra les qualitats del renaixement cultural republicà. Des del decret del governador militar Alfonso Velarde, del 16 d'abril de 1937, sobre la necessitat d'evitar l'ús de llengües regionals, fins a la rehabilitació de Menéndez y Pelayo («que si viviera diría que Franco es el sucesor directo y tal vez inmediato, sin intermediarios, de los Reyes Católicos»), o la restitució del catecisme del Padre Astete o la crema dels arxius locals per part de l'exèrcit.

sevol tipus de representació democràtica (i, més encara, de les seqüeles inherents: diàleg, informació lliure, debat obert...).

—000—

És del tot evident que amb els canvis socials va produir-se un canvi d'objectius i una modificació dels models de civilització. Crec que no ha estat prou estudiat encara el temps del «desenvolupament», les propostes ideològiques que donaven suport al pas de l'autarquia a la civilització del consum, mirant d'evitar l'apologia dels sistemes europeus quant a les institucions polítiques: equilibri ben difícil, que explicaria aquella estranya barreja d'estils dels governs Opus, o de la primera edició Fraga Iribarne. El que sí que era clar, als anys 60, era la idea de la possibilitat, mitjançant el treball i l'estalvi, d'augmentar il·limitadament el benestar. Aquella mena de termòmetre social que encadenava: pis-600-terreny-re-installació del pis-vacances-canvi de model de cotxe-canvi de televisor-aparells musicals-construcció al nou terreny-canvi de zona (pel que fa al pis)... Qui s'encallava en les primeres anelles de la cadena, era un fracassat. Perquè no era possible d'accedir al grau superior. (Al llarg de l'any 72, encara, vaig freqüentar una acadèmia d'auto-conducció a la *satéllite*. Per a molts, l'acadèmia era una mena d'Universitat per a adults, un retorn a l'escola sovint abandonada abans dels 10 anys, i que comportava la possibilitat d'accés a una nova àrea del progrés social.)

La cadena, trencada

D'ençà l'any 1974 ens trobem abocats a una situació de crisi, que recau, com totes, especialment sobre els treballadors i la petita i mitjana empresa, però que només ha anat penetrant com a molt greu amb el pas dels mesos. Es tracta d'una crisi molt seriosa que ha coincidit, a l'Estat espanyol, amb un procés polític lent, sovint contradictori, però també notablement esperançador, de conquesta de la democràcia. Creiem que el context polític ha estat com un joc de miralls tendents a desfigurar l'abast de la crisi, tant per magnificar-la com per minimitzar-la. I que si bé les conquestes d'aquesta democràcia tan tendra encara han permès una revolució (molt

incipient) de la mentalitat col·lectiva —hi ha més informació, és possible desemmascarar alguns fraus, els dimonis tradicionals proposats pel franquisme apareixen com a escuats, la conquesta, ni que sigui parcial, del carrer, una certa llibertat de premsa i d'associació, etc.— la crisi erosiona també els models de civilització, i escrotona seguretats ja assumides. Hi ha una qüestió, molt especialment, que incideix en els models de civilització: l'atur.

L'atur és rebut, inicialment, com un fenomen individualitzat, interpretable com una desgràcia ocasional, sense conseqüències posteriors excessives. Val a dir que els treballadors en atur no aconsegueixen l'atenció responsable dels companys, sindicalistes o no, que encara treballen. Només en moments puntuals les raons dels qui no treballen obtenen una resposta solidària sòlida. Poc a poc, tanmateix, l'atur comença a fer forat en el cos social. Per a alguns, l'atur pot ser l'inici d'una nova picaresca, que fa compatible el cobrament de l'assegurança social (seguro de desempleo) i les «chapuzas», feines remunerades que impedeixen el descens definitiu del poder adquisitiu. Per a d'altres, però, l'atur és l'inici de desastres encadenats: fa més difícils les relacions familiars, planteja el problema de l'avorriment, la recerca de feina resulta humiliant i desesperant, la salut se'n ressent.

L'atur generalitzat, a més, fa trontollar moltes més coses. Per exemple, la solidaritat obrera, eix de mobilització durant molts anys. O la creença en l'estabilitat política de la democràcia. Encara a nivell de reaccions personals, l'atur ha descobert velles tendències (dels anys 40 i 50) a l'enxufisme, el joc de les recomanacions, la jubilació anticipada i el retorn a la terra d'origen, el deteriorament dietètic, la propagació de tot tipus d'usura, l'obrerisme de signe populista (amb l'altra cara de la moneda: l'antiintel·lectualisme, el fatalisme, la culpabilització de tot el que està passant en els nous polítics— els qui fins ara vivien a l'oposició, i als quals s'acusa d'ineficàcia en la gestió, sense analitzar de quina gestió es tractava).

El desarrelament

En alguna altra ocasió hem subratllat la incidència de l'atur en una determinada concepció de l'estabilitat nacional. Per a tothom, i més per a l'esquerra, sembla adquirit que tots

els ciutadans que viuen a Catalunya se senten catalans. El per què d'aquesta pretesa unanimitat és interpretable des d'angles diversos: les forces tellúriques, l'arrelament per mitjà de la lluita, la comprensió i adopció d'unes formes de vida més avançades... Doncs bé: creiem que un dels factors d'arrelament nacional és, precisament, l'arrelament social, mitjançant l'estabilitat en el treball. Molts dels qui un dia van seguir el camí feixuc de l'emigració fugien, entre altres coses, de la inestabilitat laboral. I un dels factors d'arrelament ciutadà és la seguretat en el treball. (¿No heu advertit mai que el lloc de treball adquireix, en comunitats majoritàriament obreres, connotacions de cognom: Pepe el de la «Elsa», Paco el de la «Pirelli», Antonio el de la «Seat», Montse la de la «Brycsa»?) Doncs bé: quan aquest element comença a trontollar, s'esquerda, de manera subtil, l'arrelament comunitari. Perquè, a més, hi ha d'altres raons per a sentir-se desarrelat.

Darrerament, per exemple, comencem a sentir que l'urbanisme projectat pel franquisme és un urbanisme repressiu. I és ben cert. Cada cop creix la possibilitat d'aïllament i d'incomunicació en el mínim espai possible, amb una mena d'experiment físic gairebé insòlit: com més premat vius, més difícil et resulta conviure. No és estrany que un dels escassos lligams de la comunicació sigui, precisament, el del «paisanaje» i el del treball en un mateix centre. La manca absoluta de centres de convivència juga, com si es tractés d'una adolescència comunitària, a favor de la incomunicació feta de susceptibilitats, carregada de presagis. El zel per a conservar allò que ha estat adquirit tanca encara més les possibilitats de debat obert dels problemes, que tornen a ser més individuals que no pas socials.

L'atur juvenil

En el cas dels joves, el panorama és encara més problemàtic. Abans tots sabíem que, al voltant dels 14 anys, es produïa una bifurcació: la majoria s'incorporava al treball, una minoria seguia estudiant i una minoria gairebé residual compaginava treball i estudi. L'accés al món dels grans venia sempre pel camí de «la feina», o, de manera més complexa, per la Universitat i després per la incorporació professional al treball. Ara, en canvi, l'esquema s'ha trencat. Els estudis

poden/solen seguir fins als 15/16 anys. Però després de l'estudi, la possibilitat d'incorporar-se al treball és, estadísticament (Fuentes Quintana dixit), cada cop més problemàtica. D'altra banda, la capacitat de suggestió que té la societat contemporània sobre els joves no ha minvat. El consum de música, motor, violència, alcohol, droga, sexe, turisme, moda... apareix com a més temptador. Sense voler caure en l'alarmisme, és evident que tot això pesa sobre antics models de civilització. A països, com França, la possibilitat de cobrar (mitjançant l'assegurança d'atur), per part dels joves no incorporats al treball, planteja formes de vida també altament problemàtiques. Com ens deien amics provençals, no és fàcil trobar joves que vulguin fer de pagesos mentre comencen a ser nombrosos els fills àdhuc de comunistes que es volen fer policies.

Que la delinqüència juvenil serà una de les preocupacions collectives dels propers mesos no és objecte de controvèrsia. Sí que ho és l'anàlisi de les causes que la provoquen (i, per a les quals, remetríem al monogràfic de desembre del 77 de «Perspectiva Escolar»). Ara bé, comptem entre les causes, i ja des d'ara, l'atur juvenil, la necessitat de cedir a les seduccions constants de la propaganda que volen fer dels joves els grans consumidors. Comptem també la crida constant a la violència, que pot trobar terreny adobat justament en una situació de crisi econòmica i política en proporció creixent. Els models de civilització d'un jove que es passa els matins i les tardes jugant a futbolins, bevent «cubates» i imaginant/protagonitzant carreres de motos, amb dosis de peripècia més o menys grans, i amb unes referències generacionals més aviat poc engrescadores, hauria d'obsessionar l'esquerra —que d'altra banda assisteix al daltabaix progressiu de les pròpies organitzacions juvenils.

Les solucions màgiques

Quan l'home no confia ni en la terra ni en el treball ni en la solidaritat humana, té sempre el recurs de creure en els déus. I és per això que torna a haver-hi espai per a la irracionalitat. Les *quinielles* (o sigui, les travesses, per ser ben fabrians), les rifes, la creença en mètodes per a l'enriquiment ràpid, l'expectativa d'una fulgurant salvació política (i qui espera salvació sol esperar Salvador) comencen a substituir la fe en les hores extres, la limitació alimentària i l'es-

talvi. La nova situació social, tan marcada per l'atur, pot ser bona per a tots els intents irracionals de subversió. Si en l'època anterior s'havia produït el fenomen de la substitució insuficient dels mites religiosos ara podem assistir a l'aparició de nous déus ex machina entre els quals tampoc no mancaria ni el recurs ultraesquerrà a la violència omnipotent ni el recurs dretà a l'altra violència d'Estat.

La majoria marginada

Tal és el títol frapant d'un dels llibres més importants dels Basaglia, llibre amb un averany profètic: el nombre d'automarginats dels sistemes de gestió pública i de control del poder creix, i arribarà, l'any 2000, si la societat capitalista persisteix, a percentatges del 80/90 per cent. Personalment, sóc dels qui crec que cal recuperar la demanda cultural de sectors cada cop més amples, i això com a objectiu polític de primer ordre. Dit d'una altra manera, entendre la democràcia sense exercir-la és més aviat difícil. Doncs bé: o hi ha maneres reals d'abordar en directe el debat sobre l'atur, sobre la violència, sobre la comunicació, sobre el paper de l'estalvi, o ens serà cada cop més difícil entendre el llenguatge (les aspiracions, les decepcions, les frustracions) de la majoria.

A moltes de les ponències de la darrera trobada dels dissidents a Venècia, el tema de la crisi de civilització va lligat amb el de la crisi del marxisme, a la qual tant Rossana Rossanda com Louis Althusser fan referència. Sortir d'aquesta crisi no resultarà fàcil: hi ha massa interessos per impedir-ho. Ara bé: la urgència de saber interpretar el sentit de les mobilitzacions de masses, de saber recollir els tempteigs dels moviments nous pot esdevenir una pràctica política nova. Una mica en la perspectiva de Togliatti,² quan plantejava, amb termes tan aguts, la necessària aliança de socialistes, comunistes i catòlics davant el perill de l'americanització d'Europa. Conclourem, amb Louis Althusser: «Estem, en el cor mateix de la crisi present, al davant d'una transformació, que ja s'està gestant en el si de la lluita de masses: aquesta lluita pot renovar el marxisme, donar una força nova a la teoria, modificar-ne la ideologia, l'organització i la pràctica, per obrir un nou esdevenidor veritable a la revolució social, política i cultural per a la classe obrera i els treballadors.»

(2) Intervenció en el Comitè Central del PCI, 12 abril 1974.

A propòsit de l'aliança de les forces del treball i de la cultura

Ramon Espasa i Oliver

Alguns sectors específics

La producció marxista catalana i espanyola ha tractat generalment de forma insuficient aquest fenomen tan complex i prenyat d'esdevenidor que hem convingut tots a anomenar l'aliança de les forces del treball i de la cultura (AFTC).

La majoria de formulacions sobre l'AFTC que hom pot trobar en la nostra producció teòrica es polaritzen generalment vers els aspectes polítics de l'aliança. La dictadura facilitava enormement els plantejaments unitaris i democràtics entre les diverses forces i moviments socials i potser per això la nostra anàlisi sobre l'AFTC ha pecat d'excessiu conjunturalisme.

El coneixement i la pràctica concreta en un d'aquests sectors específics —el sanitari— cridats a ser un exemple concret d'aquesta aliança m'anima a encetar algunes reflexions sobre el tema. En primer lloc avançaria que els termes de la formulació AFTC deuen ser analitzats des d'una triple aproximació:

Posició de classe i condicions existencials

La primera, la de l'anàlisi econòmica i estructural, intentant emprar sols les categories del marxisme, ens porta a reconèixer que pràcticament totes les forces caracteritzades en aquest nou bloc històric formen part estructuralment, és a dir del punt de vista de la seva posició de classe, del conjunt dels treballadors, de la classe obrera. Per a les forces

del treball, classe obrera i pagesia, l'afirmació resulta òbvia. Per a les forces de la cultura quasi també, perquè els distints membres d'aquestes, a causa, entre d'altres, dels efectes de la revolució científico-tècnica (RCT) no treballen ja majoritàriament de manera autònoma, sinó que presten els seus serveis a canvi d'un salari.

Però cal recordar i insistir que, per als individus pertanyents a les forces de la cultura un segon element, també molt important, *les condicions de vida*, provoca una distorsió quan no una alienació en el reconeixement d'aquesta posició de classe. Efectivament, a causa del seu nivell d'ingressos i del *status* social tradicional de la professió a la qual pertanyen, la seva consciència subjectiva els porta a no considerar-se (a nivell massiu) membres del conjunt de la classe obrera. Aquesta primera perspectiva no esgota ni de lluny tota la riquesa del problema, però és un *aspecte* de la qüestió a retenir.

Ús social del treball professional

En l'AFTC es contraposen (per reclamar-ne l'aliança) treball i cultura quan tots sabem que tot treball manual és també cultura i tota cultura és també treball.

Per això en la segona aproximació, socio-cultural, contemplarem les forces i/o moviments del treball i les de la cultura des de la perspectiva del respectiu destí i ús social de les seves «produccions» i no tan atenent a la respectiva posició de classe.

Així, posant l'accent en l'ús i destí social del propi treball es pot entendre com entre les forces de la cultura es troben moviments de professionals i tècnics assalariats (incorporats o no al procés productiu) junt a tècnics, professionals intel·lectuals i artistes amb formes de treball autònomes i liberals. Tots apareixen però interessats en el fet que l'ús social (nou model productiu, reforma de l'Estat, nou model d'ensenyament, nou model sanitari, etc.) de les seves respectives praxis en tant que professionals convergeixi amb els interessos de les forces del treball, amb l'interès de la classe obrera pel socialisme. És a dir, en aquests moments dins diversos sectors professionals (enginyers, funcionaris de l'administració, ensenyants, sanitaris, etc.) la línia de separació no és tant *la forma o el nivell de retribució* com l'acceptació, o no, d'un determinat model d'alternativa global a la respectiva

praxi. Un ensenyament, una sanitat, una administració de justícia igual per a tots, o no, indica clarament quin és l'ús social que el treball d'aquests professionals està tenint. I en funció d'aquest ús social, molts professionals prenen la seva opció política. Per tant, aquest seria també un altre *aspecte* de la qüestió a retenir.

Sector productiu o no productiu

La caracterització més general del treball en la formació social capitalista està sempre basada en la seva relació amb la plus-vàlua i la producció o ampliació del capital.

Doncs bé, la tercera aproximació intenta analitzar el comportament social i polític dels tècnics i professionals, tenint en compte el sector productiu o no productiu en què aquests professionals es troben.

En aquest sentit es poden distingir, segons Marx, dos sectors:¹

a) El sector no directament productiu, o sector que serveix a la persistència i reproducció de la formació social (capitalista).

Clàssicament s'han considerat integrants d'aquest sector l'administració pública, l'administració de justícia, les forces d'ordre públic, l'exèrcit, la burocràcia estatal, els diversos

(1) No ens estem referint aquí als clàssics sectors I i II o sector de producció simple i sector de producció ampliada que es poden trobar repetidament i exhaustivament exemplificats en el tres volums del Capital, com a demostració econòmica del mecanisme d'aparició, ampliació i reproducció del capital. Es tracta de la divisió en funció de la producció o no de plus-vàlua de determinades formes de treball, segons el lloc que ocupen dins la formació social capitalista.

En diversos indrets dels Grundrisse i del Capital, Marx assenyala la diferència entre els treballadors que canvien (venen) la seva força de treball per un salari (capital variable) o per una fracció de la Renda Nacional (excedent social). Per als segons, insisteix repetidament que no sols no produeixen plus-vàlua ni riquesa, sinó que la consumeixen... Tot i que hi han dues poderoses objeccions a fer en aquesta proposta de divisió, crec que és útil plantejar-la.

La primera objecció rau en el caràcter indirectament productiu d'aquests que Marx anomenava treballs no productius (ensenyament, burocràcia estatal, etc.) com ja ha estat assenyalat. La segona estaria a considerar políticament *irrelevant* el que el salari dels esmentats treballadors sigui o no capital variable i que per tant treballin en una empresa típicament capitalista o no.

Vegeu també M. Martín Serrano: *Los profesionales en la sociedad capitalista*. Pablo del Río editor. Madrid 1977.

productors d'«ideologia i cultura». Personalment crec que avui cal també incloure-hi l'ensenyament (públic), la sanitat (pública), ja que en la mesura que són assumides i organitzades per l'aparell estatal, aquest les utilitza també com a elements cohesionadors, com a ciment de la formació social a la qual serveix. La característica comuna d'aquest sector és que no s'hi produeixen béns per a ser venuts o canviats, sinó fonamentalment s'hi produeixen serveis de tot tipus, des dels «serveis» policiacs als «serveis» sanitaris o de justícia, etc. El que en termes marxistes anomenen valor d'ús.²

b) El sector directament productiu o sector encarregat de la producció de tot tipus de béns, tant per al consum com per a la reproducció del capital (aliments, eines, màquines, llibres, cases, etc.). Béns o valors d'ús que, ineludiblement, donada la formació social en la qual es produeixen, passaran a convertir-se en valors de canvi per ser comprats amb diners. En aquesta concepció àmplia de béns d'ús convertibles en béns de canvi entrarien també, per exemple (i això és important pel tema que tractem), les visites mèdiques privades, l'escola privada, els serveis de l'advocat i dels professionals liberals en general en tant que venen els seus serveis (valor d'ús) a preu de mercat (valor de canvi). Aquest seria també un altre aspecte de la qüestió a retenir.

Caldria encara afegir dues consideracions generals que s'interrelacionen amb les aproximacions anteriorment considerades:

A) La ciència s'incorpora a les forces productives de manera diferent segons ho faci com a capital variable o com a capital constant. Uns exemples poden aclarir-ho i ajudar a comprendre la posició política dels professionals i científics segons quina és la *incardinació* de la ciència que ells apliquen a les forces productives.

Si la ciència s'incorpora com a capital constant a les forces productives, s'oposa com a capital al treball. El departament de psicologia d'una empresa que serveix per augmentar els ritmes de treball i/o per aconseguir una major integració dels treballadors a l'empresa seria un exemple d'a-

(2) C. Marx, *Contribución a la Crítica de la Economía Política*. T. 2, pàg. 24. Ed.

«En la mesura que no puguin ser efectuades en condicions adequades per al capital totes les condicions generals i social de la producció deuran per tant ser satisfetes per una porció de la renda nacional, per les reserves de l'Estat.»

questa possibilitat. En canvi, si la ciència és aplicada directament o indirectament per millorar les condicions generals de vida de la classe obrera, fa augmentar el valor de la força de treball i per tant obliga a augmentar la taxa del capital variable. S'oposa, doncs, com a capital variable (valor del conjunt de la força de treball) al capital. Així la sanitat i l'ensenyament a més de qualificar millor físicament i intel·lectualment el futur o actual treballador, encareixen la seva pròpia reproducció en tant que força de treball millor qualificada per la qual el capital haurà de pagar més si vol contractar-lo. Aquí apareix de nou i amb gran força la qüestió de l'ús social del treball dels científics, tècnics i professionals com a condicionador d'actituds polítiques i socials entre aquests treballadors.

B) Quasi tots els autors del país³ han convingut a assenyalar uns trets genèrics que la RCT introduïa en la praxi professional i en els models i nivells retributius dels tècnics i professionals i que per a ells permeten —tout court— identificar políticament tècnics i professionals amb obrers. Aquests trets són: la salarització, l'allunyament progressiu dels centres de decisió, la parcel·lació del treball professional deguda a les especialitzacions que pot quasi arribar al taylorisme professional, la substituïbilitat de les titulacions acadèmiques, l'entrada en el mercat de treball amb la conseqüent amenaça d'atur i la ruptura de l'homogeneïtat professional. A partir d'aquests trets, que efectivament van acostant les condicions de treball dels tècnics i professionals al conjunt dels treballadors, s'ha simplificat, al meu entendre, excessivament. S'ha postulat l'absoluta igualtat d'interessos a curt i llarg termini dels tècnics i professionals amb la classe obrera. Bàsicament la salarització i la utilització de certes formes de lluita com vagues, tancades i marxés ha fet pensar a molts que la identitat d'interessos ja s'havia produït, i que sols calia eixamplar-la perquè la consolidació del bloc de les forces de treball i de la cultura fos ja un fet.

Si els fets s'examinen amb realisme, si es tenen sempre en compte *tots els aspectes de la qüestió i tots els condicionaments generals* que hi convergeixen haurem de reconèixer

(3) Crespan, J., Lacalle, D., *Acción sindical y sindicalismo*. Ayuso Edit. Madrid 1977.

Lacalle, D., *Profesionales en el Estado Español*. Ediciones de la Torre. Madrid 1976.

que el fenomen AFTC, és efectivament un apassionant procés de convergència d'interessos. Però com tot procés té fases de reculada, té àrees o zones en les quals el bloc és ja un fet al costat d'altres zones en les quals sols podem apuntar els inicis de la convergència.

L'anàlisi més detinguda dels tècnics i professionals que treballen en el sector no productiu pot enriquir i explicitar millor el sentit de l'AFTC.

Dins aquest sector es troben avui grans agrupacions de professionals i tècnics organitzats al voltant dels serveis com la sanitat, l'ensenyament, l'administració pública, l'administració de justícia, etc. Aquests diferents serveis tenen alguns aspectes comuns que cal subratllar: la gran concentració de professionals i, per tant, el fort pes específic d'aquests dins d'ells; la salarització, que si bé del punt de vista de l'anàlisi estrictament econòmica arrencarà en la mateixa posició de classe tècnics i professionals i els treballadors, és fortament contrapesada tant per les condicions generals de vida com pel caràcter del treball d'aquests professionals. Per a molts d'ells, el seu propi treball se'ls apareix com a necessari i no com a contingent (l'administració de justícia, la medicina, l'ensenyament, etc. han d'ésser preservades de forma especial...); l'allunyament progressiu dels centres de decisió, que és un fet, però a la vegada un esperó, per tal que o bé individualment o bé com a grup de professionals, i a causa de l'especificitat del seu treball (justícia, ensenyament, sanitat, administració de l'Estat), es proposin de superar aquest allunyament per la via d'elaborar alternatives democràtiques i de canvi social i polític que garanteixin ultra la seva participació en les decisions, el que aquestes estiguin emmarcades en una praxi al servei de tota la societat.

En definitiva, el comú denominador en aquest sector és la lluita per *l'ús social del treball*. Aquest element és al nostre entendre *decisiu* en la formulació i desenrotllament de l'AFTC i més encara quan es tracta d'impulsar aquest bloc entre els tècnics i professionals pertanyents al proposat sector no productiu. Efectivament, aquest sector ha estat definit amb justesa com a sector que serveix a la reproducció de la *formació social* (en aquest cas capitalista). Però precisament a causa de la progressiva reducció del poder econòmico-polític en poques mans dins l'etapa monopolista, a la progressivament baixa extracció social d'aquests tècnics i professionals, a la difusió i hegemonia de les idees del socialisme

científic, a la creixent irracionalitat general dins la formació social provocada per l'increment de la contradicció posseïdors-no posseïdors i a la concentració d'aquests professionals, la seva pretesa tasca de lubricants, de ciment de la formació social es va convertint paulatinament *en el seu contrari*. En realitat moltes, potser totes, les propostes tècniques de canvis que han sorgit d'aquests sectors s'inscriuen clarament, tenen sols sentit, en una perspectiva de canvi social cap al socialisme. ¿Què són si no la reforma democràtica de l'ensenyament, la lluita per una justícia al servei de tots, les propostes organitzatives tipus SNS per garantir l'efectivitat del dret a la salut per a tots, la transformació democràtica de l'exèrcit i de les forces d'ordre públic...?

En la meua opinió, dins aquest sector no directament productiu s'està revelant de moment com a més mobilitzadora, conscienciadora i capaç d'oferir alternatives que contemplin a la vegada els interessos dels professionals i els interessos objectius de la majoria, és a dir de la classe obrera, la qüestió de *l'ús social del treball* que no la posició de classe d'aquests tècnics i professionals. A la vegada les seves respectives «produccions» (assistència sanitària, ensenyament, administració pública, justícia, etc.) són, i deuen ser considerades cada cop més dins un projecte socialista, *valors d'ús no comercialitzables*.

Interessa decisivament a una part important d'aquests professionals i a capes cada cop més importants de la societat, que aquests valors d'ús, aquests serveis quedin fora de l'infernàl circuit del mercat capitalista.

Finalment, tot i reconèixer que dins aquest sector la posició de classe dels seus tècnics i professionals els arreglarà majoritàriament amb les capes superiors de la classe obrera, cal recordar que l'especificitat de la seva tasca, el valor social del seu treball i en certes professions el prestigi i *status* social que gaudeixen n'apaga el reconeixement subjectiu d'aquesta condició de classe.

Una proposta de conclusions seria, doncs, el reconeixement del caràcter de procés de l'AFTC. El desigual grau d'implantació i conscienciació, tant entre els tècnics i professionals com entre la classe obrera i la pagesia.

La multiplicitat d'elements (posició de classe; ús social del treball; condicions generals de vida; pertànyer a un sector productiu o no productiu; la forma com la ciència, i per tant els tècnics i professionals, s'incorporen al procés produc-

tiu; les condicions generals de treball dels tècnics i professionals que dialècticament intervenen. I emprar la paraula dialèctica no deu ser una mera jaculatòria sinó que deuria ajudar a veure entre tots aquests elements i per a cada problema concret, quina és la contradicció fonamental i quines són les accessòries. En quina direcció es mou el procés. Quin és en cada fase, en cada moment històric, l'element determinant i quins són els elements sobredeterminants i per tant imprescindibles per a la cristallització del procés.

Creiem que tota l'anàlisi anterior permet assignar el caràcter de sobredeterminant a la qüestió de l'ús social del treball en la configuració de l'AFTC per als tècnics i professionals pertanyents al sector no productiu encara que reconeguem que la qüestió de la posició de classe és la condició determinant, la condició de base. De la correcta comprensió de la fase en què es troba el procés de l'AFTC se'n desprenen moltes conseqüències i actituds. Entre elles, les sindicals, el treball polític vers aquestes capes de professionals, la concepció i l'estratègia del canvi social, com i amb qui construïm el socialisme.

LA NOSTRA NOVA ADREÇA

Recordem novament als nostres lectors la nostra nova adreça

Vallespir, 171, baixos

Barcelona-14

Telèfons: 250 66 43 i 230 60 43

Una altra nota sobre autogestió

Josep Edo

«—La cuestión —insistió Alicia— es si se puede hacer que las palabras signifiquen tantas cosas diferentes.

—La cuestión —zanjó Zanco Panco— es saber quién es el que manda...»

(Alicia a través del espejo)

Fent menys restrictiva l'afirmació amb què comença E. Gasch el seu article «Tres notes sobre autogestió»¹ es pot dir que el debat sobre la construcció del socialisme és un tema obert i un dels aspectes importants d'aquest gran tema és el de l'autogestió.

L'autogestió pot entendre's com un element democratitzador de la planificació socialista. Per això, les condicions mínimes per poder parlar correctament d'autogestió són l'existència de la propietat social dels mitjans de producció i planificació global.

L'autogestió introdueix nous elements al model de planificació socialista i permet veure amb diferent perspectiva els problemes encara no resolts en el marc de les plani-

ficacions centralitzades. Un d'aquests elements és, com diu E. Gasch, la descentralització, però és més que això, i més també que «l'elaboració de les alternatives tant de la producció com de la seva organització», especialment en economies de recursos limitats on no es tracta de saber solament com es produeix (tot i ésser important), sinó també *quan i per a qui*, parts inseparables d'un sol problema que no pot autogestionar-se ni parcial ni aïlladament. Com a forma d'exercir la democràcia dins un sistema socialista, l'autogestió no pot limitar-se a «zones» sinó que ha d'ésser exercida dins tots els àmbits socials. Com la llibertat, l'autogestió és indivisible.

El primer que cal saber és com i *quan* l'autogestió és possible.

No existeix un model autogestionari en abstracte; el que

(1) Emili Gasch, «Tres notes sobre autogestió», *Nous Horitzons*, número 35, juny 1977.

hi ha és un conjunt de problemes a resoldre dins el marc de l'autogestió, problemes com el de la creació de l'excedent i la seva utilització de cara a cobrir necessitats futures, que per altra part poden ésser difícilment copsades per qui té necessitats d'avui no cobertes; o la distribució espacial de les inversions entre àrees riques i pobres; o la subordinació de la producció a les necessitats del consum. Trobar solucions a aquests problemes que han sorgit en els diferents processos de construcció del socialisme i que en molts casos afavoreixen objectivament l'existència d'estructures burocràtiques, són les qüestions a debatre per fer possible l'autogestió.

I de forma inseparable a la solució d'aquests problemes hi ha el plantejament de com s'estructura l'autogestió, *quina* ha d'ésser la forma que ha de prendre aquesta «participació activa» de la qual parla E. Gasch; *quin* paper han de jugar els partits i, sobretot, *quin* ha d'ésser el paper dels sindicats en aquesta estructura d'autogovern.

Participació, control obrer i autogestió

Hi ha alguns aspectes de l'article d'E. Gasch que em

semblen especialment interessants de comentar en detall, ja que parteixen d'una afirmació que indueix a confusió (confusió en la qual cau el mateix E. Gasch). Diu: «l'autogestió no és l'única forma de participació. N'és una que juntament amb el control obrer, cobreix una part de la participació democràtica, la qual fa referència als treballadors productius com a tals.»

Barrejar l'autogestió amb altres formes de «participació democràtica» i no dir que aquesta és una forma de participació específica de les societats socialistes pot portar a posteriors errors.

És sabut que dins el sistema capitalista s'han donat diverses formes de «participació» i, d'entre elles, exemples recents en serien la co-gestió alemanya i la participació francesa. Així mateix, històricament es pot veure que quan la classe obrera ha assolit nivells elevats d'organització i combativitat, ha depassat el marc de les «participacions» per imposar formes de *Control Obrer*. Però malgrat la diferència qualitativa entre les diverses formes de «participació» i el *Control Obrer*, totes són formes d'intervenir, sobre aspectes concrets de la producció i no sobre els objectius generals. Certament, el *Control Obrer*, en la mesura que correspon a una deter-

minada correlació de forces en la lluita de classes, pot ésser una forma de transició i, en aquest sentit, instrument per arribar a l'autogestió, però cal tenir present que el *Control Obrer* neix en el si de les estructures capitalistes per combatre-les i, per tant, pot ser una forma de lluita per anar al socialisme però no és el socialisme.

És precisament la falta de precisió en diferenciar *Control Obrer* i autogestió el que porta a E. Gasch a mal interpretar l'experiència del 36-39 a Catalunya.² El mateix decret de «Collectivitzacions» és explícit quan es refereix a *Control Obrer* i no a autogestió,³ però cal, a més, tenir present que la seva aplicació es va fer en una situació de guerra en la qual com diu E. Gasch, hi havien fortes deficiències no solament de planificació sinó fins i tot de coordinació, i que el Decret va donar legalitat a una situació de fet portada a terme per iniciativa dels treballadors que havien posat de manifest una vegada més la característica abans assenyalada que el *Control Obrer* és

una forma d'intervenció que pot ésser imposada a un determinat nivell de la lluita de classes.

En el seu breu comentari sobre el Decret⁴ diu E. Gasch que, a part del seu efecte descentralitzador, va suposar «un alt grau de participació dels treballadors a les pròpies empreses». Sense que l'afirmació deixi d'ésser certa caldria matisar que segons l'*status* legal de l'empresa el grau de participació varia substancialment tant segons les possibilitats que la llei oferia com per l'ús que d'aquestes possibilitats en feien els treballadors dels diferents rams. Existien, però, diu E. Gasch, dues interpretacions del Decret i per tant dues formes d'entendre el com participar; l'una atribuïa la propietat de l'empresa als seus treballadors, l'altra a la collectivitat de Catalunya. A la primera interpretació hi corresponia una gestió que estigués en mans dels treballadors de la pròpia empresa, gestió que es va demostrar deficient en el seu funcionament. D'acord amb la segona interpretació —conclou E.

(2) Experiència que crec que E. Gasch ha estudiat amb detall.

(3) No es tracta de portar la discussió al terreny semàntic ja que, com ha estat dit per algú, allò que els treballadors volen dir quan parlen de *Control Obrer* queda ben definit pel contingut que li donen.

(4) Quan escric aquestes línies no dispo de material bibliogràfic sobre l'autogestió ni dels textos que E. Gasch cita; per això he de limitar-me a comentar el que ell diu, al meu parer de forma excessivament esquemàtica.

Gasch— la gestió hauria de correspondre a la collectivitat més àmplia.

Aquí ens falta saber, però, fins a quin punt aquest segon criteri es va dur a la pràctica. I és precisament l'absència d'aquest comentari el que fa plantejar algunes preguntes: ¿no s'està confonent el *Control Obrer* (imposat de forma generalitzada com corresponia al moment límit en què s'estava desenrotllant la lluita de classes) amb l'autogestió?; ¿no seria més correcte dir que aquesta forma generalitzada de *Control Obrer* estava permetent de crear les estructures d'una possible autogestió que la victòria del feixisme va frustrar?; ¿no s'hauria de veure com una etapa de transició en la qual si bé es depassà l'àmbit d'allò que entenem per *Control Obrer* no pot parlar-se pròpiament d'autogestió?

D'assumir correctament aquesta experiència, completant-la amb d'altres hagudes durant els últims anys i adequar-les al marc concret del capitalisme d'avui és la tasca que se'ns imposa. L'autogestió aquí i ara és un projecte de futur i el *Control Obrer* pot ser, a més del camí per anar-hi, l'instrument per decidir com ha de ésser aquest projecte. Amb el *Control Obrer* la classe obrera va configurant les estructures autoges-

tionàries a la vegada que s'autocapacita per mantenir-les.

La concreció de les formes de *Control Obrer* a nivell de fàbrica, d'empresa i de sector sense perdre de vista en cada moment quin ha d'ésser l'objectiu a assolir, són els «avenços que ja des d'ara es poden fer en la via de l'autogestió».

L'assaig de «formes autogestionàries» fet a les empreses públiques de les quals parla E. Gasch és només possible si entenem l'autogestió amb l'ambigüetat de la definició que E. Gasch proposa. Perquè cal dir que l'empresa pública tal com s'entén als països capitalistes no té res a veure amb el socialisme? No embolica la troca amb aquest «és a dir» que converteix el «marc socialista» en «empresa de propietat social» identificant-la tot seguit amb propietat estatal? (independentment del caràcter de classe de l'estat). Ja que sense aquesta identificació entre propietat social i propietat estatal, no s'entén la proposta que fa però, naturalment, eludint aquesta qüestió ja només es tracta «d'articular reivindicacions» per tenir «autogestió». Seria, però, una «autogestió» parcial, aïllada, i en el marc d'un sistema capitalista malgrat que per al mateix E. Gasch és «una de les formes de planificació democràtica», «només possible en un marc socialista».

En un moment com l'actual en el qual es fila tan poc prim quan s'empra el mot autogestió, contribuir a la confusió no sembla una bona política i certament no ho és per als comunistes.

L'autogestió és socialisme i per tant el camí de l'autogestió és el de la lluita pel socialisme.

Una vegada més cal saber convertir les experiències històriques en instrument per la lluita d'avui, i no s'ha de defugir parlar de *Control Obrer* si aquest és l'objectiu correcte encara que molts situïn l'autogestió com si fos l'immediat objectiu a assolir.

Esperem que el debat segueixi i que es facin aquests treballs de síntesi que E. Gasch assenyalava com a necessaris,⁵ i que permetran situar correctament les qüestions bàsiques. I cal crear (o trobar) l'àmbit (crec que més ampli que el del Partit) on aquest debat es pugui dur a terme, lligant-se en cada moment a les necessitats concretes del moviment obrer.

(5) I es divulguin més àmpliament els existents. Ja acabades de redactar aquestes notes he llegit el pròleg de J. M. Vergara al llibre *L'autogestió a debat* i vull assenyalar que és molt aclaridor.

LA SECCIÓ «DEBATS»

Amb l'article de J. Edo sobre l'autogestió, inaugurarem la secció «Debats», a la qual convidem a participar tots els nostres lectors.

Una sospitosa excepció en l'ampliació de les aigües jurisdiccionals

Una cinquantena de professors de la Facultat de Geologia de la Universitat de Barcelona, geòlegs professionals, i investigadors del Consell Superior d'Investigacions Científiques, han signat un document dirigit a l'opinió pública en el qual denuncien la discriminació de què ha estat objecte la costa mediterrània en un projecte de llei aprovat per la comissió de Presidència del Congrés de Diputats. Segons aquest projecte s'ampliarien a 200 milles nàutiques les aigües jurisdiccionals de l'Estat espanyol a excepció de les de la costa mediterrània. Sembla que aquesta excepció és deguda a les pressions existents per part de companyies petroleres multinacionals i potser per part d'alguns governs, donada l'existència de grans jaciments de petroli i gas natural en aquesta zona, d'explotació no rendible encara, però que ho podria ser en un futur.

Conillots d'Índies involuntaris

Una subcomissió del Senat nord-americà, presidida per Edward Kennedy ha pogut saber durant el 1977 que entre 1949 i 1969 s'han realitzat als Estats Units 239 experiències de guerra química, 79 de les quals amb l'ús de bacteries vives. Aquestes experiències s'han efectuat amb conillots d'Índies involuntaris: al metro de Nova York, a l'aeroport de Washington, a l'autopista de Pennsilvania, o en casernes militars, on dotzenes de milers de soldats han estat també conillots d'Índies sense saber-ho. Oficialment, aquests experiments han causat la

xifra de 4 morts, però son impossibles de calcular els danys en la salut de milers de persones.

Petroli i desequilibris mundials

La venda de petroli dels 13 països exportadors de l'OPEP haurà suposat uns ingressos d'uns 130.000 milions de dòlars durant 1977. Però més del 90 per cent de la massa enorme d'actius financers que això representa és reinvertit a les grans nacions industrialitzades d'Occident. Mentre els països subdesenvolupats no productors de petroli es veuen perjudicats per la puja del preu mundial del petroli, sense beneficiar-se gairebé d'aquest increment de la circulació monetària, els grans grups capitalistes dels països industrialitzats treuen profit de la seva posició preeminent. No sols poden vendre més productes als països de l'OPEP —les importacions de béns i serveis d'aquests 13 països hauran augmentat el 1977 d'un 21 per cent—, sinó que canalitzen cap a ells la quasi totalitat de les disponibilitats financeres d'aquests països (veient així reduïda per totes dues causes els efectes nocius de la crisi econòmica). La lògica del sistema fa, doncs, que la distància entre països subdesenvolupats i industrialitzats, en comptes de disminuir gràcies al petroli, s'agreuï dia a dia.

Contra les centrals nuclears

Dos mil tres-cents científics nord-americans, entre els quals figuren nou premis Nobel, han demanat al president dels Estats Units queaturi la construcció de noves centrals nuclears perquè consideren que les garanties de seguretat són clarament insuficients.

Davant la detenció d'A. Boadella: Crida per la llibertat d'expressió

Els responsables dels sectors culturals de CDC/PSOE/PSUC/EDC/ERC en nom de les nostres organitzacions i davant la detenció d'Albert Boadella i el processament dels «Joglars» per la seva obra «La Torna», manifestem:

I. La llibertat d'expressió és un dret fonamental de l'individu i ha de ser plenament garantida en tota societat democràtica, com es dedueix de la Declaració Universal dels Drets Humans, l'article 19 de la qual diu:

«Tot individu té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; això comporta el dret a no ésser inquietat per causa de les opinions i el de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà d'expressió i sense consideració de fronteres.»

La llibertat d'expressió no sols és imprescindible per a la lliure circulació d'opinions i informacions, sinó que és necessària per a la creació artística i per al ple desenvolupament de la cultura. Per aquest motiu, tant els professionals de la informació com els artistes i els intel·lectuals són particularment sensibles al reconeixement i a la protecció del seu exercici. D'altra banda, tractant-se d'un poble, interessa també tota la collectivitat.

Certament, la llibertat d'expressió té els seus límits en el respecte de l'honor de les persones i en tot allò que pugui perjudicar els drets dels altres, però, en qualsevol cas,

només els tribunals ordinaris poden jutjar si hi ha hagut o no infracció de la llei.

II. Creiem que en aquests moments en què els pobles de l'Estat espanyol estan forjant una Constitució democràtica, on es recull la garantia de la llibertat d'expressió i s'afirma la unitat de jurisdicció —aspectes explícitament recollits també en els acords de la Moncloa—, és urgent que s'institucionalitzi la salvaguarda de la llibertat d'expressió i dels drets fonamentals dels ciutadans. Conscients de la responsabilitat col·lectiva que ens ha de fer situar aquests drets cada moment en el context canviant del progressiu avenç cap a la democràcia, reiterem la nostra exigència que es deroguin totes les normatives legals, herència del passat autoritari, que atempten contra els drets humans.

III. En aquest moment la situació de presó provisional de l'Albert Boadella no sembla tenir cap suport d'exigència jurídica: ni cap article la imposa ni la trajectòria personal i credibilitat de l'Albert Boadella la fa necessària. En aquest sentit expressem la nostra solidaritat davant de la situació personal de l'Albert Boadella sense perjudicar si els actes de què se l'acusa són o no són constitutius de delictes, la qual cosa, en tot cas, haurien de decidir els tribunals ordinaris, i denunciem un problema polític concret: la con-

tradició que hi ha entre les actuacions iniciades per l'autoritat militar i el contingut dels acords polítics del Pacte de la Moncloa. El compliment del Pacte de la Moncloa ha de representar un pas més en la normalització democràtica, a la qual aspira el nostre poble tal com ho manifestà aclaparadorament el darrer 15 de juny.

IV. Per tot això i per tal de consolidar el procés democràtic iniciat al nostre país, tot continuant les gestions prop de les autoritats pertinents per l'alliberament de l'Albert Boadella, cridem les forces de

la cultura, els moviments ciutadans i totes les organitzacions polítiques a participar en un gran moviment ciutadà per la garantia de la llibertat d'expressió i pel respecte dels drets humans. En aquest moment concret, demanem la llibertat d'Albert Boadella i la inhibició de la causa dels «Joglars» a favor de la jurisdicció ordinària si hi ha motiu per presumir un delictes.

V. Convidem totes les altres forces polítiques, organitzacions de masses, i treballadors del món de la cultura, a adherir-se a aquest manifest.

Signatures:

Joan Colomines	Convergència Democràtica de Catalunya
Marta Mata	Partit Socialista de Catalunya
Agustí Mercé Varela	Esquerra Democràtica de Catalunya
Josep M. ^a Poblet	Esquerra Republicana de Catalunya
Rafael Ribó	Partit Socialista Unificat de Catalunya
Luis Rubio	Federació Catalana del PSOE

Enrique Velasco:

LA PLUSVALÍA

Editorial Blume.

Barcelona, 1977,

117 pàgs., 180 ptes.

En el conjunt de publicacions avui existents dedicades a divulgar les tesis fonamentals del marxisme en relació al funcionament del mode de producció capitalista, destaca per la seva claredat i didacticisme aquest treball.

L'autor es dirigeix a un públic que s'inicia en el tema o que, encara que algunes vegades se serveixi d'alguns termes bàsics, en desconeix el seu exacte contingut conceptual i la seva relació.

El fil del raonament i l'exposició són entenedors i fàcilment ens introdueixen en el coneixement nodal del mode de producció capitalista. L'anàlisi de la plus-vàlua i dels conceptes directament relacionats amb ella (força de treball, quota i massa de plus-vàlua, plus-vàlua absoluta i relativa...), així com l'estudi del guany empresarial, la composició del capital, la productivitat i la necessitat d'acumulació i concentració del capital ocupen l'espai central de l'exposició.

Com a conseqüència que la força de treball pot produir més valor del que necessita per a la seva reproducció, la lluita de classes es planteja, en el terreny econòmic, en produir o no produir plus-vàlua o, en tot cas, en produir-ne una quota més alta o més baixa.

Per triomfar en aquesta lluita, els capitalistes usen unes armes de caràcter jurídic-polític i de caràcter ideològic, les quals els permeten coaccionar els treballadors perquè s'acompleixin dues condicions bàsiques de l'explotació capitalista: que la força de treball funcioni com a mercaderia i que se li obligei a treballar més temps del necessari per a la seva reproducció.

Per això a la classe treballadora li és necessari, a més de la lluita en el camp econòmic (sous, jornada de treball, rendiment, seguretat, etcètera), l'actuació en els nivells polític-jurídic i ideològic.

En aquest sentit, l'autor contribueix a difondre els mecanismes sobre els quals es munta l'explotació de la classe treballadora, cosa que ajuda a aquesta a plantejar la lluita de forma més favorable als seus interessos.

Val a dir que, a causa de les característiques del llibre, aquest no aprofundeix ni matisa una sèrie de temes lligats a la producció de plus-vàlua i al funcionament general del sistema capitalista, els quals solament queden apuntats.

J. G.

CRÍTICA DE LA DIVISIÓ DEL TREBALL

Textos escollits i presentats

per André Gorz

Editorial Laia,

Barcelona, 1977;

314 pàgs., 250 ptes.

En un moment en què CCOO llança el seu eslògan: «Que entri la democràcia a les empreses», és útil de trobar l'edició al nostre país d'aquest llibre, que aporta elements importants al debat obert ja fa molts anys entorn de la pretesa neutralitat de la ciència i de la tècnica.

El llibre és un recull de textos, a cura d'André Gorz, de diferents procedències, sobre el tema esmentat de la neutralitat de la ciència i sobre la divisió del treball. Amb la cita de Marx: «La subdivisió del treball és l'assassinat d'un poble», obre una tria de textos del llibre I del *Capital*, sota el títol genèric de «De la manufactura a la fàbrica automàtica», en els quals Marx expressa les seves reflexions

entorn a la divisió del treball a la indústria moderna, reflexions que serveixen al professor d'economia de la Universitat de Harvard, Stephen A. Marglin, al mateix André Gorz i a Dominique Pignon i Jean Querzola, per analitzar els aspectes vàlids avui encara en l'estudi de Marx.

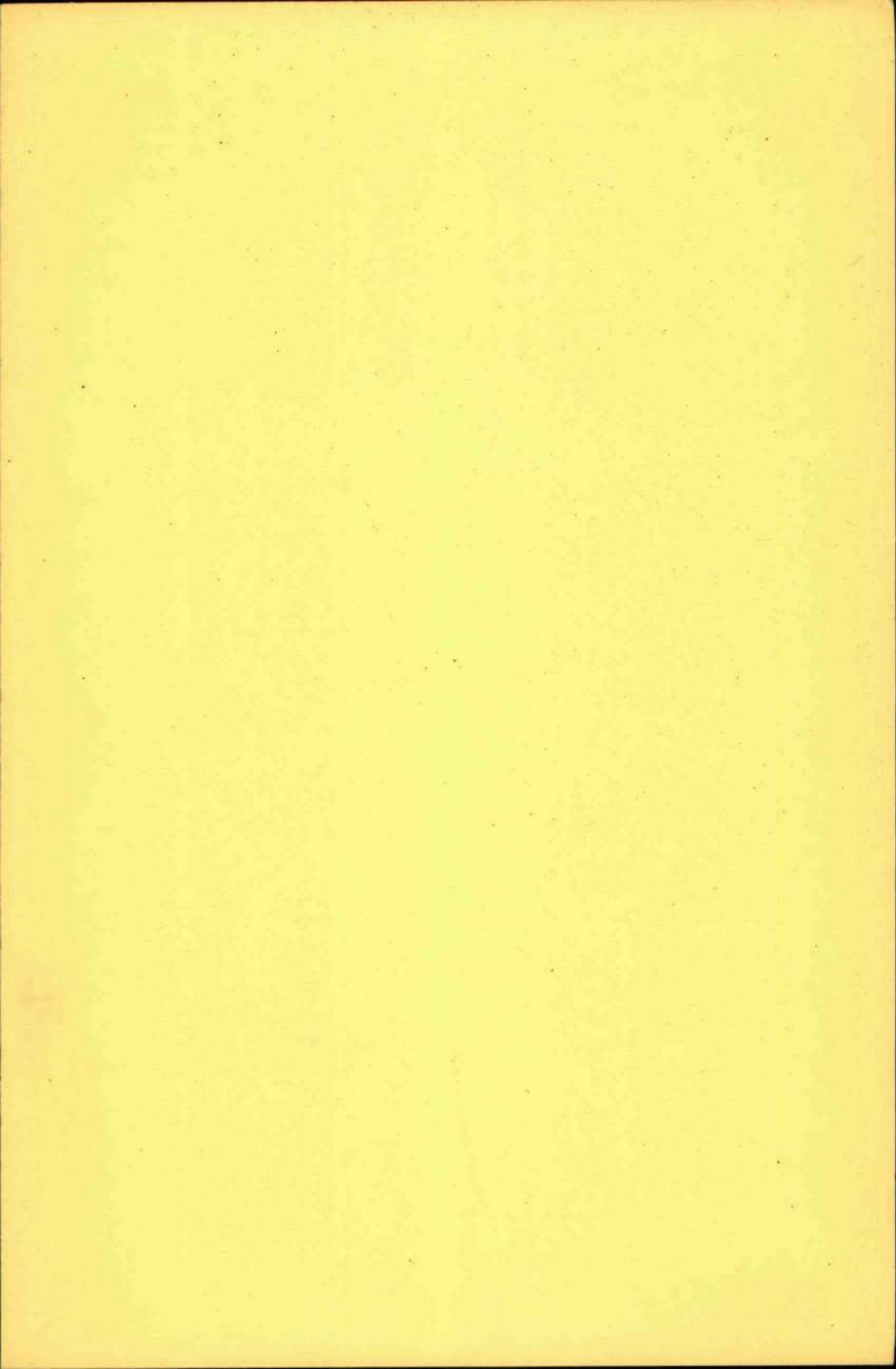
La segona part del llibre, «Per a vèncer la divisió capitalista del treball», és una lúcida crítica de la divisió del treball a la nostra societat, i especialment del paper dels tècnics en el procés productiu. S'obre amb un article de Marco Macchio, «Partit, tècnics i classe obrera en la revolució xinesa», en el qual s'analitzen les relacions entre els tècnics i el sistema productiu, en una societat en fase de construcció del socialisme, denunciant els perills de revisionisme i el seu origen de classe, així com la necessitat de la utilització de totes les energies intel·lectuals i materials de les masses.

Segueix un interessant article del

grup italià «Il Manifesto», impugnant el paper dels quadres tècnics i el pretès caràcter neutral de la ciència, i un altre sobre «La fàbrica i l'escola», del dirigent sindical de la FIOM-CGIL, Antonio Lettieri, en el qual planteja la necessitat, per al moviment obrer, «de recuperar i transformar la funció de l'escola i de la ciència», perquè «és impossible atacar la divisió del treball sense atacar l'escola».

El darrer article és potser el més característic del llibre. Es tracta d'unes reflexions d'André Gorz sobre «Tècnica, tècnics i lluita de classes», article que explica i completa el perquè de la selecció de textos que ens ofereix l'autor. Són unes pàgines estimulants, que contribueixen al debat sobre el paper dels tècnics, sobre la neutralitat de la ciència, en les quals es posen en dubte de manera creadora i dialèctica moltes de les concepcions entorn de la «revolució científico-tècnica».

A. L.

Preu: 75 ptes.

Dipòsit legal: 37.808